

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Penitenciární péče

Kód oboru: 7502R023

Název bakalářské práce:

ALTERNATIVNÍ TRESTY V ČESKÉ REPUBLICE

ALTERNATIVE PUNISHMENTS IN CZECH REPUBLIC

Autor:

Jiří Dejnožka
Josefa Hory 4080/23
466 04 Jablonec nad Nisou

Podpis autora: _____

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Počet:

stran	obrázků	tabulek	Grafů	zdrojů	příloh
71	0	10	3	27	0 + 1 CD

CD obsahuje **celé** znění bakalářské práce.

V Liberci dne: 30.4.2007

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení: Jiří Dejnožka
Adresa: Josefa Hory 4080/23, 466 04, Jablonec nad Nisou
Studijní program: Sociální práce
Studijní obor: Penitenciární péče
Kód oboru: 7502R023

Název práce: ALTERNATIVNÍ TRESTY V ČESKÉ REPUBLICE

Název práce v angličtině: ALTERNATIVE PUNISHMENTS IN CZECH REPUBLIC

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Termín odevzdání práce: 30. 04. 2007

Bakalářská práce musí splňovat požadavky pro udělení akademického titulu „bakalář“ (Bc.).

.....
vedoucí bakalářské práce

.....
děkan FP TUL

.....
vedoucí katedry

Zadání převzal (student): Jiří Dejnožka

Datum: 28. 01. 2006

Podpis studenta: .....

Cíl práce:

Přehled a charakteristika jednotlivých alternativních trestů a jejich využívání v rámci české trestní justice.

Základní literatura:

DOUBRAVOVÁ, D., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., ŠTERN, P., URBAN, L. a kol. *Příručka pro probaci a mediaci*. 1. vyd. Praha: SPJ, 2001. ISBN 80-902998-0-6

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X

MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 309 s. ISBN 80-7178-473-7

SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2000. 468 s. ISBN 80-7179-350-7

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. 444 s. ISBN 80-7178-496-6

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom(a) povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 30.4.2007

Podpis:

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji PhDr. Janu Sochůrkovi Ph.D. za odborné vedení, konzultace a cenné rady, které mi poskytl při zpracování tématu bakalářské práce. Dále děkuji pracovnícům střediska Probační a mediační služby v Liberci, a to především Mgr. Aleně Tesarčíkové a Mgr. Evě Maškové za umožnění zpracování statistických dat střediska a nahlížení do spisové dokumentace a za podnětné rady, které mi poskytovaly při zpracování tématu bakalářské práce. Zároveň děkuji své rodině za emoční podporu po celou dobu studia.

Název bakalářské práce: Alternativní tresty v České republice

Název bakalářské práce: Alternative punishments in Czech republic

Jméno a příjmení autora: Jiří Dejnožka

Akademický rok odevzdání práce: 2006/2007

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Resumé:

Bakalářská práce se zabývala problematikou alternativních trestů v České republice a vycházela ze současného stavu v českém právu. Jejím cílem bylo poskytnout ucelený přehled veškerých alternativ uplatňovaných v českém právním systému se zaměřením na alternativní tresty a míru jejich ukládání, s užším zaměřením na trest obecně prospěšných prací. Tohoto cíle bylo dosaženo prostřednictvím dvou stěžejních částí práce, z nichž v části teoretické bylo s využitím odborných zdrojů zpracováno a popsáno základní dělení možných alternativ uplatňovaných v právním systému ČR. V části praktické byly zkoumány, pomocí analýzy dat, statistické údaje vztahující se k problematice ukládání trestů v České republice s užším zaměřením na Severočeský soudní kraj za období let 2001 – 2006. Dále byla pomocí analýzy spisové dokumentace zkoumána úspěšnost výkonu trestu obecně prospěšných prací vedených střediskem Probační a mediační služby ČR v Liberci, a to rovněž za období od počátku roku 2001 do konce roku 2006.

Výsledky analyzovaných dat poukázaly na současnou snižující se tendenci ukládání alternativních trestů, a to především proto, že ne všechny jsou realizovány úspěšně. Přínosem bakalářské práce je rovněž zjištění, že předjednávání uložení trestu obecně prospěšných prací je smysluplné. Soudci by ovšem měli brát při svém rozhodování o uložení zamýšlené alternativy na výsledek takového jednání ohled.

Klíčová slova:

Trest, účel trestu, restorativní justice, druhy trestů, odnětí svobody, alternativní tresty, obecně prospěšné práce, probace, mediace, alternativy pro mladistvé, Probační a mediační služba.

Summary:

The main task of this bachelor's work was to refer about actual state of alternative punishment based in czech law. This work tried to offer complete view of alternative punishment and its application, especially concentrate on community punishment. This goal was achieve by using contemporaneous construction of alternative punishments in czech legal regulations. Practical part is a set of statistical dates of using punishment in Czech republic, especially concentrate on northern region of Czech republic. It gathers all informations from 2001 to 2006. Bachelor's work tried to evaluate court's files regarding of success of community punishment. All the participants were clients of Probation and Mediation Service in Liberec from 2001 to 2006.

As a result of my survey I can tell that frequency of using alternative punishment is reducing. That might be caused by its failure. On the other hand negotiation with offender about community punishment is meaningful. Judges should be aware of offender's attitude towards alternative punishment.

Keywords:

Punishment, purpose of punishment, restorative justice, types of punishments, imprisonment, alternative punishment, community punishment, probation, mediation, alternatives for the juvenile clients, Probation and Mediation Service.

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Teoretická část.....	12
2.1 Trest a účel trestu.....	12
2.2 Restorativní justice v České republice	14
2.3 Druhy trestů.....	15
2.3.1 Trest odnětí svobody	16
2.3.2 Alternativy k trestu odnětí svobody.....	18
2.3.2.1 Filozofie alternativních trestů	19
2.3.3 Alternativní tresty	20
2.3.3.1 Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody.....	20
2.3.3.2 Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem	20
2.3.3.3 Obecně prospěšné práce	21
2.3.3.4 Peněžitý trest.....	22
2.3.3.5 Zákaz činnosti.....	23
2.3.3.6 Vyhoštění.....	24
2.3.3.7 Zákaz pobytu	24
2.3.3.8 Propadnutí majetku.....	25
2.3.3.9 Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty	25
2.3.3.10 Ztráta čestných titulů a vyznamenání	26
2.3.3.11 Ztráta vojenské hodnosti.....	26
2.3.4 Instituty spojené s výkonem alternativních trestů	26
2.3.4.1 Probační dohled	27

2.3.4.2 Omezení a povinnosti	28
2.3.5 Alternativy k potrestání	29
2.3.5.1 Upuštění od potrestání	29
2.3.5.2 Podmíněné upuštění do potrestání s dohledem.....	29
2.3.5.3 Zánik trestnosti a trestu.....	30
2.3.6 Ochranná opatření	30
2.3.6.1 Ochranné léčení	30
2.3.6.2 Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty.....	31
2.3.7 Procesně právní alternativy - odklony v trestním řízení	31
2.3.7.1 Podmíněné zastavení trestního stíhání.....	32
2.3.7.2 Narovnání	32
2.3.7.3 Trestní příkaz.....	33
2.3.8 Alternativní postupy realizované v systému trestního práva	34
2.4 Alternativy a zákon o soudnictví ve věcech mládeže	34
2.4.1 Mladistvý	35
2.4.1.1 Výchovní opatření.....	35
2.4.1.2 Ochranná opatření.....	36
2.4.1.3 Trestní opatření.....	37
2.4.2 Dítě mladší patnácti let	39
2.5 Instituce participující na uložení a výkonu alternativních trestů	39
2.5.1 Soud	40
2.5.2 Státní zástupce	40
2.5.3 Policejní orgány	40
2.5.4 Probační a mediační služba	40

2.5.5 Obce a další instituce participující na výkonu trestu OPP.....	42
3 PRAKTICKÁ ČÁST.....	43
3.1 Cíl praktické části	43
3.1.1 Stanovení předpokladů	44
3.2 Použité metody	44
3.2.1 Vysvětlivky.....	45
3.3 Analýza statistických dat a spisové dokumentace.....	46
3.3.1 Tresty uložené v ČR v období let 2001 - 2006	46
3.3.2 Odsouzené osoby v ČR v porovnání krajů v období let 2001 – 2006.....	49
3.3.3 Tresty uložené v Severočeském soudním kraji v období let 2001 - 2006....	51
3.3.4 Případy evidované PMS ČR v období let 2001 - 2005.....	53
3.3.5 Případy PMS v Severočeském soudním kraji v období let 2001 - 2006.....	54
3.3.6 Výkon trestu OPP při středisku PMS v Liberci	56
3.3.7 Předjednávání trestu OPP střediskem PMS v Liberci	58
3.3.8 Porovnání úspěšnosti výkonu trestu OPP na Liberecku za rok 2003	61
3.4 Shrnutí výsledků praktické části	65
4 Závěr.....	67
5 Seznam použitých zdrojů	69

1 Úvod

Minulé století s sebou přineslo celou řadu převratných změn, které se koncem osmdesátých let začaly výrazněji projevovat i v naší republice. Jednalo se především o změny ekonomické a politické. Pozadu však nezůstaly ani změny související s pohledem na chápání příčin kriminality a nový pohled na trestní spravedlnost.

Nové priority trestní politiky, které souvisejí s přeplněností věznic, vysokou finanční nákladností věznění a stále markantnější neefektivností uplatňování trestu spojeného s odnětím svobody, u nás vedou po vzoru vyspělejších států v devadesátých letech 20. století k reformě trestního řízení a postupnému zavádění nových alternativních způsobů řízení a ukládání alternativních trestů.

Právě vzhledem k faktu, že nepodmíněné tresty odnětí svobody mají spíše desocializační než resocializační účinky, je žádoucí, aby byly uplatňovány pouze jako „ultima ratio“, jako poslední možné řešení. Nezanedbatelnou skutečností je samozřejmě i negativní působení vězeňského prostředí na psychiku všech osob, které se uvnitř vězení nachází. Jedná se jak o samotné odsouzené, tak i o ty, kteří ve vězeňství pracují. Lze považovat za bloudění v začarovaném kruhu, pokud odsouzený k nepodmíněnému trestu odnětí svobody získá za svého pobytu ve vězení nové zkušenosti a znalosti o zdokonalení páčání trestné činnosti, po propuštění spáchá další trestný čin a vrací se opět do vězení. V tomto případě trest neplní svůj účel, nebrání totiž odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti a nevychovává jej k tomu, aby vedl řádný život. Pokud se trest mívá svým účinkem, je třeba hledat vhodné alternativy, které by nevyhovující trest nahradily. Je nutné najít efektivnější způsoby zacházení s pachateli trestných činů a pokusit se až do nedávné doby tolik preferovaný trest odnětí svobody nahradit tresty vykonávanými na svobodě.

V souvislosti s výše popsaným dosahují v posledních letech značné popularity tzv. tresty alternativní, které jsou z ekonomického hlediska pro stát podstatně levnější a pro odsouzeného často vhodnější a účinnější než trest odnětí svobody.

Cílem této bakalářské práce je, z důvodů shora uvedených, podat v teoretické části ucelený přehled veškerých alternativ uplatňovaných v českém právním systému.

Čtenář tak získá komplexní informaci o popisované problematice, v níž se bude poté snadněji orientovat. Díky studiu teoretických materiálů, konzultacím s pracovníky Probační a mediační služby a dalšími pracovníky v justici, jsem doplnil v praktické části práci o poznatky z praxe a pokusil se doložit na základě získaných statistických dat praktické uplatnění alternativních postupů v trestním řízení za období předcházejících šesti let, s podrobnějším zaměřením na trest obecně prospěšných prací.

2 Teoretická část

2.1 Trest a účel trestu

Pojem trest znamená následek za spáchaný trestný čin. Trest nastupuje v případě, kdy byl trestný čin spáchán, jeho pachatel vypátrán, jde o pachatele trestně odpovědného, nedošlo k zániku trestnosti činu, proběhlo trestní stíhání pachatele a soud v trestním řízení pravomocně rozhodl o uložení trestu. U mladistvých pachatelů hovoříme o uložení trestního opatření.

Trest je v našem trestním právu státem vynutitelný následek spáchaného trestného činu, který ukládají soudy v trestním řízení, jak je stanoveno článkem 90 Ústavy České republiky a rovněž tak článkem 40 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Trest na rozdíl od ochranných opatření obsahuje negativní hodnocení trestného činu a jeho pachatele, působí mu určitou újmu, jejímž prostřednictvím se sleduje splnění účelu trestu a trestního zákona. Obdobné účinky mohou mít některá ochranná opatření, například ochranné léčení v ústavní formě nebo ochranná výchova u mladistvého. (Sotolář, 2001, s. 189)

Definice trestného činu je v českém právu upravena v § 3 trestního zákona, kde je označen za čin pro společnost nebezpečný, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně a jehož stupeň nebezpečnosti je u dospělých větší než nepatrný. U mladistvých, jak vyplývá z § 2 a § 6 zákona č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, v takovém případě hovoříme o provinění a stupeň nebezpečnosti pro společnost musí být vyšší než malý. V případě dětí mladších patnácti let hovoříme o činu jinak trestném.

Aby se určitý čin stal trestným činem, proviněním či činem jinak trestným, musí naplňovat formální znaky trestného činu, tedy znaky uvedené v trestním zákoně, a zároveň znak materiální, tedy určitý stupeň společenské nebezpečnosti.

Trestní zákon stanoví v jednotlivých skutkových podstatách trestných činů, která jednání jsou považována společností za nežádoucí a pro společnost škodlivá a jaká újma

v podobě trestu může nastat po jejich naplnění. Újma způsobená trestními sankcemi je zpravidla nejcitlivější za nejzávažnější zásahy do nejvýznamnějších společenských vztahů a zájmů. Újma by však nikdy neměla být cílem nebo smyslem trestu. Trestní zákon tím současně plní preventivně-výchovnou funkci, neboť účelem trestu není pouze uložení a výkon trestu, který působí přímo na pachatele trestného činu – individuální prevence, ale i samotná pohrůžka tímto trestem, která je směřována na ostatní spoluobčany – generální prevence. Při ukládání trestů se však musíme řídit zásadami humanismu, zákonnosti trestu, jeho individualizace, personálnosti a proporcionality, což má vést ke spravedlivému trestu. (Sotolář, 2001, s. 189)

Trestní zákon v § 23 jednoznačně formuluje účel trestu: „Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti.“

Smysl trestního práva a aplikace norem trestního práva je především v tom, aby nebyly páčány trestné činy vůbec nebo v co nejmenší míře.

Po dlouhou dobu však byla představa trestu v justici i mezi laickou veřejností redukována převážně na trest odnětí svobody, který izoluje odsouzeného od ostatní společnosti a brání mu tak v páčání další trestné činnosti. V současné době je stále více kladen důraz především na výchovu odsouzeného.

Kromě individuální a generální prevence jsou na trest, který má splnit svůj účel, kladeny i další požadavky. Trest musí být individualizován, neboť co je pro jednoho trestem, může druhého nechávat lhostejným a pro třetího může být dokonce odměnou. Individualizace trestu je především nutná u recidivistů. Aby byl účinek prevence vyšší, je nutno usilovat o neodvratnost trestu a k jeho uložení musí dojít bezprostředně po jeho spáchání, aby mezitím nedošlo u pachatele k utvrzení se o správnosti svého chování. V současné době toto funguje pouze u méně závažných prohřešků, které jsou řešeny orgány činnými v trestním řízení v tak zvaném zkráceném přípravném řízení. Pro účinnost trestu je velmi žádoucí jeho spravedlivost a adekvátnost, nesmí tedy být ani přísnější ani mírnější, než je nezbytně nutné k ochraně společnosti. (Šaštinská, 2004)

2.2 Restorativní justice v České republice

Trestní justice v České republice je založena na tradičním kontinentálním trestním procesu a na poměrně rigidní hmotně právní a procesní úpravě, která poskytuje jen omezený prostor soudům, státním zástupcům i policejním orgánům pro volnou úvahu při hledání nejvhodnějších postupů při řešení trestních věcí nejen v zájmu společnosti, ale i obětí a pachatelů.

Je ovšem zřejmé, že i trestní justice ČR je ovlivňována současnými trendy existujícími v ostatních evropských demokratických zemích, jako je zejména rozšiřování alternativních trestů a možností odklonu v trestním řízení.

Do české justice tedy postupně pronikají i prvky restorativní justice a některé restorativní postupy a metody jsou již i legislativně zakotveny.

Pojem restorativní justice (z angl. restore = obnovit, navrátit do původního stavu) lze vyložit jako určitý koncept zacházení s pachateli, odlišný od klasické „retributivní“ trestající justice, jež vychází z názoru, že současná trestní spravedlnost není adekvátní reakcí společnosti na růst kriminality, nevede k ochraně jednotlivce ani společnosti. Restorativní justici lze chápat jako určitý přístup k řešení problematiky zločinnosti. Jde o takové pojetí trestní justice, ve kterém jsou hojně zastoupeny prvky zdůrazňující práva oběti a jejich ochranu, mimosoudní projednávání trestních věcí aj.

Pojetí restorativní (obnovující) justice hodnotí trestný čin především jako poškození jedné osoby druhou nebo ohrožení systému chráněných hodnot a sociálních vztahů, soustředí se na přímý konflikt mezi obětí a pachatelem trestného činu. Konceptně lze restorativní justici chápat jako úsilí po obnovení chráněných hodnot a sociálních vztahů, které byly narušeny či ohroženy trestným činem. Každý má právo na spravedlivý proces a koncept restorativní justice tak přináší široké uplatnění alternativ k formálnímu soudnímu procesu. (Sotolář, 2000, s. 9)

Restorativní justice představuje určitý paralelní systém, působící vedle klasické trestní justice nebo v mnoha směrech trestní justici doplňující. Snahy o její vytvoření vycházejí z názoru, že tradiční trestní politika vyčerpala své možnosti a není schopna zabránit růstu kriminality ani řešit narůstající problémy trestní justice, jako jsou enormní

zatížení soudu, nízká účinnost trestu, nedostatečná ochrana obětí aj. Je však třeba upozornit, že zastánci restorativní justice jsou zejména sociologicky orientovaní kriminologové. Naproti tomu juristicky zaměření kriminologové upozorňují na nebezpečí, které může přinést přílišné uvolnění nebo opuštění klasických zásad trestního práva a trestního procesu pro ochranu základních lidských práv a svobod a pro ochranu společnosti. Nutno tedy konstatovat, že zřejmě ještě nenastala doba pro plné opuštění tradičních zásad trestního procesu a pro podstatné omezení funkcí trestního práva. (Karabec, 2003, s. 7)

Východiska restorativní justice jsou tedy založena na přesvědčení, že pokud má pachatel převzít skutečnou osobní nikoli pouze formálně trestně právní odpovědnost za to, co svým činem způsobil či vyvolal, musí si nejprve plně uvědomit a přiznat svou vinu a porozumět svému jednání v sociálních a individuálních důsledcích.

Znamená to, že svůj budoucí život musí změnit tak, aby odpovídal potřebě poškozeného, a nalézt perspektivu svého dlouhodobého užitečného společenského a pracovního uplatnění a možnost dalšího plnohodnotného života bez konfliktu se zákonem.

2.3 Druhy trestů

V dostupné literatuře můžeme najít několik pohledů na dělení trestů. Tresty můžeme rozlišit na hlavní (např. trest odnětí svobody) a vedlejší (např. ztráta čestných titulů a vyznamenání a ztráta vojenské hodnosti). Dále lze tresty rozlišovat podle toho, zda je můžeme uložit samostatně, nebo pouze ve spojení s dalšími. Zde je potřeba rozlišit také možnost uložení více samostatných druhů trestů vedle sebe. Jakmile je některý druh trestu nutné uložit ve spojení s jiným proto, aby byl výkon toho prvního zajištěn, nazýváme jej trestem s náhradou, opakem je pak trest bez náhrady.

Tresty můžeme také členit na výchovné a ostatní, tresty majetkové (peněžitý trest, propadnutí věci, propadnutí majetku) a tresty nemajetkové (všechny ostatní). Dále na tresty spojené s odnětím, nebo omezením svobody (např. nepodmíněné odnětí svobody, zákaz činnosti, obecně prospěšné práce), či nespojené s odnětím, nebo omezením svobody, ještě dále tresty na cti a ostatní.

Přihlédneme-li k osobě odsouzeného, dělíme tresty se zúženým okruhem odsouzených (např. vyhoštění nelze uložit občanu ČR) a tresty s obecným okruhem odsouzených.

Dalším důležitým dělením trestů jsou tresty ukládané dospělým a mladistvým.

Na dospělého odsouzeného se vztahuje taxativní výčet druhů trestů, který nalezneme v § 27 trestního zákona, kde jsou uvedeny tresty: odnětí svobody, obecně prospěšné práce, ztráta čestných titulů a vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti, zákaz činnosti, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, vyhoštění a zákaz pobytu.

Mladistvému, jak je uvedeno v zákoně č. 218/2003 Sb., může soud uložit pouze opatření, a ta se dělí na výchovná, ochranná a trestní. Mezi trestní opatření ukládaná mladistvým patří odnětí svobody, a to jak nepodmíněné, tak podmíněné, obecně prospěšné práce, propadnutí věci, vyhoštění, a jestliže je mladistvý výdělečně činný, pak i peněžitý trest. V případě mladistvých existuje v našem právu široká možnost upuštění od potrestání a zahlazení trestu. Potrestáním mladistvého sledujeme především jeho výchovu se zřetelem k jeho osobnostním vlastnostem a osobním poměrům.

Kromě těchto trestů lze uložit ještě trest výjimečný, který je upraven současně s podmínkami pro jeho uložení v § 29 trestního zákona. Rozumí se tím trest odnětí svobody od patnácti až do dvaceti pěti let a trest odnětí svobody na doživotí.

2.3.1 Trest odnětí svobody

Po dlouhou dobu představoval nepodmíněný trest odnětí svobody páteř systémů trestů. Všechny jiné druhy trestů byly určitým způsobem na něj napojeny a od něho odvozeny. Většinu z nich, zejména selhával-li jejich výkon, bylo možno v něj přeměnit. Nepodmíněný trest, i když zajisté ne optimálně, přesto relativně spolehlivě plnil alespoň některé z funkcí, které bývají od trestních sankcí očekávány. Funkci punitivní a sociálně ochrannou tím, že do značné míry zneškodňuje pachatele, když ho na určitou dobu či natrvalo izoluje od společnosti. Splňuje jistě i funkci generální a individuální trestně právní prevence. Hůře již zajišťuje restituci spáchané škody, přestože oběti trestného

činu poskytuje určitou morální satisfakci. Převýchovná funkce, ačkoliv její význam byl v průběhu vývoje posunut na čelné místo, nepřinesla žádoucí přesvědčivé výsledky.

Nepodmíněný trest odnětí svobody má dlouholetou tradici, je veřejnosti srozumitelný a v justiční praxi zaběhnutý. Má pevné zakotvení v právním vědomí veřejnosti i v kulturní historii společnosti. Institucionální, personální a věcné zajištění jeho výkonu, byť v nedokonalé podobě, je tu již k dispozici, navíc obdařené dlouhodobou tradicí a bohatými praktickými zkušenostmi.

Výkon trestu odnětí svobody přináší však řadu známých nežádoucích efektů, jako je např. devastující vliv vězeňského prostředí na osobnost odsouzeného, přerušení pozitivních sociálních vazeb s původním prostředím (rodinou), přerušení pracovních aktivit a vztahů, ztížené uplatnění v životě na svobodě po propuštění apod. Je zřejmé, že při ukládání konkrétního trestu odnětí svobody musí převažovat ty prvky tohoto trestu, které naplňují jeho účel, nad vedlejšími negativními účinky, které jsou s tímto trestem obvykle spojeny.

Z výše uvedených důvodů jsou proto často kritizovány zejména krátkodobé tresty odnětí svobody (obvykle jsou míněny tresty do tří měsíců, někdy však tresty až do osmnácti měsíců). Mezi jejich hlavní nedostatky patří:

- nedostatek času k převýchově pachatele, ale na druhé straně dosti dlouhá doba k tomu, aby na odsouzeného škodlivě působily vlivy vězeňského prostředí,
- kontraproduktivnost z hlediska individuální i generální prevence, neboť jejich odstrašující účinky jsou minimální a pro potenciální pachatele mohou znamenat přijatelné riziko,
- projev určité diskriminace, protože jsou ukládány nejčastěji osobám, kterým nemohl být uložen trest peněžitý pro jeho zřejmou nedobytnost,
- značné ekonomické náklady na vězeňský systém - výkon krátkodobých trestů totiž neúměrně zatěžuje tento systém, neboť váže většinu kapacity vězeňských zařízení.

Je nepochybné, že tíže trestu, tedy újma způsobená odsouzené osobě, je pocíťována individuálně značně rozdílně v závislosti na osobnosti daného subjektu.

I krátkodobý trest odnětí svobody tak může způsobit pachateli řadu obtíží, a jeho důsledky pro něho mohou být, jak již bylo uvedeno, velmi citelné. Potenciální újma, tedy v závislosti na naznačených faktorech detence, zajišťuje odstrašující účinky i u krátkodobých trestů.

2.3.2 Alternativy k trestu odnětí svobody

Potřeba zvýšit účinnost boje s trestnou činností se v posledních třiceti letech projevuje hledáním dalších právních prostředků, které by vedle tradičního trestu odnětí svobody poskytl nové formy a způsoby zacházení s pachateli. Je poukazováno na neefektivnost trestu odnětí svobody, a to nejen z pohledu nápravy pachatele, ale též z hlediska vysokých finančních nákladů na výkon tohoto trestu. Někteří zahraniční odborníci hovoří dokonce o tzv. krizi trestu odnětí svobody.

Stále více se tedy začíná prosazovat názor, že je třeba ve větší míře aplikovat v trestním soudnictví především sankce nespojené s odnětím svobody. Hledání vhodných alternativ k trestu odnětí svobody všeobecně - a ke krátkodobým trestům zvláště - přestalo být záležitostí jen vědeckých společností a různých jiných nevládních organizací, ocitlo se ve středu zájmu příslušných vládních orgánů ve většině západoevropských zemí a zaujalo pozornost i nadnárodních institucí. Významnou roli zde sehrála a stále sehrává zejména Rada Evropy, která v četných rezolucích, studiích a v dalších podkladech iniciativně nastolovala problematiku trestu odnětí svobody i podmínek jeho výkonu a upozorňovala na možnost a účelnost jeho nahrazení jinými tresty. Obdobné úsilí vyvíjí v rámci OSN Výbor pro prevenci a kontrolu zločinnosti a Hospodářská a sociální rada.

Hlavní přednosti alternativních sankcí jsou podle zahraničních zkušeností spatřovány:

- v uvolnění místa ve věznicích pro těžší zločince,
- ve snížení nákladů na výkon trestu (i když se oprávněně připomíná, že i administrativní činnosti spojené s organizací a kontrolou alternativních sankcí vyžadují prostředky z daní občanů),

- ve větším zapojení veřejnosti do procesu převýchovy a resocializace pachatelů,
  - ve zvyšujícím se zájmu občanů o způsoby zacházení s pachateli,
  - ve vytváření pocitu odpovědnosti za činnost trestní justice ve veřejnosti.
- (Rozum, 2005, s. 11 – 13)

Uvnitř systému práva rozeznáváme alternativy podle trestního práva hmotného a procesního. V ČR se jedná o následující:

1. **Hmotně právní alternativy** – to jsou alternativní tresty, alternativní opatření, alternativy k potrestání
2. **Procesně právní alternativy** - jedná se o odklony v trestním řízení
3. **Alternativní postupy** realizované v systému trestního práva – mediaci

2.3.2.1 Filozofie alternativních trestů

Filozofie alternativních trestů je poměrně jednoduchá: ponechat odsouzené na svobodě a uložit jim takový druh povinnosti nebo omezení, který bude působit preventivně proti páčání další trestné činnosti, ochránit společnost, uspokojí zájmy obětí trestného činu a upevní v pachateli návyky a postoje potřebné k vedení řádného života. Soudy přistupují k alternativním trestům v případech, že se jedná o trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující pět let a osoba pachatele není natolik narušená, aby její pobyt na svobodě byl pro ostatní nebezpečný. Alternativní trest pachatele nezabavuje svobody, ale vyžaduje od něj dodržování určitých omezení či splnění povinnosti – musí např. zaplatit ze svého příjmu státu jistý obnos peněz (peněžitý trest), podrobit se dohledu, léčení nebo jiným omezením, nesmí se po určitou dobu zdržovat v konkrétním městě (trest zákazu pobytu), nesmí vykonávat určitou činnost (trest zákazu činnosti) nebo musí odvést určitý počet hodin práce pro obecné blaho (trest obecně prospěšných prací).

V průběhu výkonu trestu se sleduje, zda odsouzený plní podmínky uloženého trestu a zda žije v souladu s normami společnosti. Při neplnění těchto podmínek může soud rozhodnout o náhradní sankci, kterou je většinou trest odnětí svobody.

Alternativní trest je zkrátka jakousi podanou rukou státu pachateli trestného činu. Musí reagovat na spáchaný trestný čin, avšak přímo nechce přistupovat k uvěznění pachatele.

2.3.3 Alternativní tresty

V odborné literatuře se setkáváme s rozdělením alternativních trestů v užším a širším pojetí. Užší pojetí zná tresty a opatření, které obsahují i profesionální zásah určité sociální služby – u nás se jedná o Probační a mediační službu. Širší pojetí zahrnuje veškeré alternativy k trestu odnětí svobody a ke klasickému soudnímu procesu. Níže budou veškeré alternativy popsány.

2.3.3.1 Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody

Jedná se o významnou alternativu krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody. Podstata spočívá v tom, že výkon uloženého trestu odnětí svobody soud odloží, respektive promine pod podmínkou, že se odsouzený bude řádně chovat a vyhoví uloženým povinnostem a omezením ve stanovené zkušební době. V trestním zákoně je podmíněné odsouzení upraveno v § 58 až § 60. Konstatuje se zde, že lze podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody, který nepřesáhl dva roky. Tady je třeba podotknout, že rozhodující je konkrétní výměra trestu stanovená soudem, nikoli trestní sazba za trestný čin. Podmíněné odložení trestu lze uplatnit v případě, že soud s přihlédnutím k osobě pachatele a k okolnostem případu má důvodně za to, že účelu trestu bude dosaženo i bez jeho vykonání. Zkušební doba se stanoví na jeden rok až pět let.

Výkon podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody je procesně upraven v § 329 a § 330 trestního řádu. Zde je rovněž vymezena spolupráce soudu s probačním úředníkem Probační a mediační služby a to především v případech potřeby kontroly uložených omezení a chování odsouzeného.

2.3.3.2 Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem

Jde o institut zavedený do trestního zákona až jeho novelou z roku 1997. Oproti podmíněnému odsouzení k trestu odnětí svobody umožňuje další individualizaci v přístupu soudů k trestání pachatelů méně závažných trestných činů. Jde o typickou formu probace. V trestním zákoně je podmíněné odsouzení upraveno v § 60a a § 60b.

Na základě § 60a trestního zákona může soud podmíněně odložit uložený trest odnětí svobody, který nepřevyšuje 3 roky, na zkušební dobu od 1 do 5 let. Současně soud vysloví nad pachatelem dohled, a dále mu může uložit přiměřená omezení a povinnosti uvedené v §26 odst. 4 trestního zákona, které mají směřovat k tomu, aby vedl řádný život (např. výcvik pro získání zaměstnání, léčení ze závislosti na návykových látkách, zdržení se návštěv nevhodného prostředí a styku s určitými osobami atd.) a dále mu zpravidla uloží, aby podle svých sil a možností nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil. Dohled je pak vymezen v § 26a a § 26b trestného zákona a vykonávají jej po celou zkušební dobu probační úředníci Probační a mediační služby.

Výkon podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem je procesně upraven v § 330a trestního řádu. Soud tedy po právní moci rozsudku pověří opatřením probačního úředníka, v jehož obvodu má odsouzený bydliště nebo pracoviště, aby sledoval chování odsouzeného a dodržování uložených omezení a povinností.

2.3.3.3 Obecně prospěšné práce

Právní úprava institutu obecně prospěšných prací (OPP) byla zavedena novelou trestního zákona č. 152/1995 Sb., která nabyla účinnosti dnem 1. 1. 1996. Nemalý podíl má i novela trestního zákona č.265/2001 Sb., která přispěla k rozšíření možností, v čí prospěch trest obecně prospěšných prací lze vykonávat a zavedla možnost soudu přihlídnout při ukládání trestu obecně prospěšných prací ke stanovisku pachatele.

Obecně prospěšné práce jsou po trestu odnětí svobody druhým nejpřísnějším trestem, který lze uložit podle platného trestního zákona. Jeho uložení upravuje § 45 a § 45a trestního zákona. Soud může uložit trest obecně prospěšných prací za trestný čin, za který může být uložen trest odnětí svobody, jehož horní hranice zákonné trestní sazby nepřevyšuje pět let.

Trest obecně prospěšných prací je možné ukládat samostatně nebo vedle jiného trestu, s výjimkou trestu odnětí svobody, a to i podmíněně odloženého.

Podstatou trestu obecně prospěšných prací je povinnost odsouzeného vykonat ve stanoveném rozsahu práce k obecně prospěšným účelům, které jsou vypočteny v § 45 odst. 3 trestního zákona. Může se jednat o práce ve prospěch obce, státních či jiných

obecně prospěšných neziskových organizací. Smyslem provedené práce je vytvoření nějakého užitečného výsledku, který musí sloužit širšímu okruhu lidí. Práce musí pachatel vykonat osobně, bezplatně a ve svém volném čase.

Trest se ukládá v rozmezí 50 až 400 hodin, jak je uvedeno v § 45a trestního zákona. Na jejich vykonání má odsouzený lhůtu jednoho roku ode dne, kdy soud nařídil výkon tohoto trestu. Do lhůty jednoho roku se nezapočítává doba, po kterou byl výkon trestu obecně prospěšných prací odložen nebo přerušen. Do této lhůty se rovněž nezapočítává doba, po kterou odsouzený:

- nemohl obecně prospěšné práce vykonávat pro zdravotní nebo zákonné překážky,
- se zdržoval v cizině,
- byl ve vazbě nebo vykonával trest odnětí svobody.

Pokud odsouzený trest zaviněně ve stanovené lhůtě nevykoná, jsou mu neodpracované hodiny přeměněny na trest odnětí svobody, přičemž každé i jen započaté dvě hodiny nevykonaného trestu se počítají za jeden den odnětí svobody.

Výkon trestu obecně prospěšných prací je upraven § 335 až § 340b trestního řádu. Trest odsouzený vykonává v místě bydliště, se souhlasem odsouzeného může být tento trest vykonán i mimo jeho bydliště, např. v místě, kde je zaměstnán, studuje apod. Odsouzený je povinen se dostavit k projednání podmínek výkonu trestu do 14 dnů od oznámení usnesení o nařízení výkonu trestu obecně prospěšných prací do instituce, u níž má být trest vykonán.

Kontrolu nad výkonem trestu obecně prospěšných prací vykonávají probační úředníci, přičemž postupují v součinnosti s příslušným obecním úřadem nebo institucí, u níž jsou obecně prospěšné práce vykonávány. (Sotolář, 2001, s. 203)

2.3.3.4 Peněžitý trest

Je jedním z trestů majetkových, lze jej uložit za poměrně široký okruh trestných činů a je užíván jako alternativa ke krátkodobým trestům odnětí svobody. V trestním zákoně je peněžitý trest upraven v § 53 a § 54. Základním předpokladem pro uložení

peněžitého trestu je, že pachatel trestnou činností získal, a nebo se snažil získat majetkový prospěch. popř. u méně závažných trestných činů, pokud není třeba ukládat trest odnětí svobody. Současně s uložením peněžitého trestu ukládá soud tzv. náhradní trest odnětí svobody do dvou let, pokud by peněžitý trest nebyl zaplacen.

Peněžitý trest může být ukládán ve výši od dvou tisíc do pěti miliónů korun českých a může být splacen v přiměřených měsíčních splátkách. Zde je však nutné podotknout, že uložení peněžitého trestu v mnoha případech postihne i členy rodiny pachatele a osoby, vůči kterým má pachatel závazky. (Sotolář, 2001, s. 208)

Vlastní výkon peněžitého trestu je upraven v § 341 až § 344 trestního řádu. Zde je upravena i lhůta pro uhrazení peněžitého trestu a to do patnácti dnů ode dne vykonatelnosti rozsudku, pokud není výkon peněžitého trestu z důležitých důvodů odložen, tedy nejvýše do třech měsíců ode dne nabytí právní moci rozsudku, nebo pokud nebylo povoleno odsouzenému splácení peněžitého trestu po takových částkách, aby byl celý uhrazen nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy rozsudek nabyl právní moci. V § 344 trestního řádu jsou dále upraveny podmínky pro možnost upuštění od výkonu peněžitého trestu.

2.3.3.5 Zákaz činnosti

Trest zákazu činnosti je upraven v § 49 a § 50 trestního zákona. Podstata trestu spočívá v zamezení pachateli vykonávat určité zaměstnání, povolání, funkce nebo činnosti, k nimž je vyžadována určitá morální nebo odborná způsobilost a jejichž výkon pachatel využil nebo zneužil ke spáchání trestného činu. Tato činnost mu může být zakázána na jeden rok až deset let.

„Trestem zákazu činnosti lze zakázat výkon širokého okruhu činností, funkcí a zaměstnání, problémem však zůstává kontrola dodržování tohoto trestu.“ (Sotolář, 2001, s. 206)

Na základě ustanovení § 61 odst. 2 trestního zákona může soud po výkonu poloviny trestu zákazu činnosti podmíněně upustit od výkonu zbytku trestu. V tom případě soud stanoví zkušební dobu až na pět let, přičemž zkušební doba nesmí být kratší než zbytek trestu, jak uvádí § 63 odst. 2 trestního zákona.

Procesně je výkon trestu zákazu činnosti upraven v § 350 trestního řádu, kde je zmíněno i započtení doby, po kterou bylo odsouzenému v souvislosti s trestným činem odňato oprávnění k činnosti ještě před právní mocí rozsudku. Doba výkonu trestu odnětí svobody, který byl uložen současně s trestem zákazu činnosti, se do výkonu trestu zákazu činnosti nezapočítává.

2.3.3.6 Vyhoštění

Tento trest lze uložit pouze pachateli, který není občanem České republiky nebo osobou, které byl přiznán statut uprchlíka. Vyhoštění se ukládá na dobu jednoho roku až deseti let nebo na dobu neurčitou. V trestním zákoně je trest vyhoštění upraven v § 57. Okolnosti, které mohou bránit v uložení trestu vyhoštění, jsou taxativně vyjmenovány v § 57 odst. 3 trestního zákona.

Procesně je výkon trestu vyhoštění upraven v § 350b až § 350h trestního řádu, kde jsou také vymezeny jednotlivé lhůty pro vyhoštění, jsou zde upraveny podmínky pro vyhošťovací vazbu a případné upuštění od výkonu trestu vyhoštění.

2.3.3.7 Zákaz pobytu

Trest zákazu pobytu je vymezen v § 57a trestního zákona. Pobyt lze zakázat na jeden rok až pět let, přičemž se do této doby nezapočítává doba strávená ve výkonu trestu odnětí svobody. Pobyt může být zakázán v místě, kde pachatel spáchal nebo opakovaně páchá trestnou činnost. Výjimku tvoří místo trvalého pobytu, kde pobyt zakázat nelze.

Stejně tak jako u zákazu činnosti může soud na základě ustanovení § 61 odst. 2 trestního zákona po výkonu poloviny trestu zákazu pobytu podmíněně upustit od výkonu zbytku trestu. I v tomto případě soud stanoví zkušební dobu až na pět let, přičemž zkušební doba nesmí být kratší než zbytek trestu, jak uvádí § 63 odst. 2 trestního zákona.

Procesní úprava trestu zákazu pobytu je uvedena v § 350a trestního řádu a upravuje výčet institucí, které jsou o uložení trestu zákazu pobytu vyrozumívány. Jedná se především o obecní úřad a policejní orgán, na jejichž obvod se vyslovený zákaz vztahuje, a zároveň o obecní úřad a policejní orgán, v jejichž obvodě má odsouzený trvalé bydliště.

2.3.3.8 Propadnutí majetku

Jedná se o poměrně přísnou sankci, kterou stát výrazně zasahuje do majetku pachatele. Trest je ponejvíce ukládán pachatelům závažné úmyslné trestné činnosti, kterou získal nebo se snažil získat majetkový prospěch. Jak je dále uvedeno v § 51 a § 52 trestního zákona, musí soud v takových případech zohlednit okolnosti spáchaného trestného činu a poměry pachatele. Jako samostatný trest může být trest propadnutí majetku uložen, pokud uložení jiného trestu není třeba. Při ukládání trestu propadnutí majetku musí soud postupovat podle zásad humánnosti a personality, přičemž vyslovený trest může postihnout veškerý majetek pachatele, nebo jen jeho poměrnou část, případně soud vymezí výčet věcí, kterých se trest propadnutí majetku týká.

Způsob zajištění výkonu trestu propadnutí majetku a procesní úprava výkonu tohoto trestu jsou vymezeny v § 345 až § 349 trestního řádu.

2.3.3.9 Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty

Jedná se o další majetkový trest, jehož účelem je postihnout majetek náležející pachateli trestného činu, ztížit mu podmínky pro páchaní další trestné činnosti nebo mu odejmout prospěch ze spáchaného trestného činu. V trestním zákoně je trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty vymezen v § 55 až § 56a trestního zákona. Takový trest může soud uložit jen v případě, že jde o věc nebo jinou majetkovou hodnotu náležející pachateli. Trest je ukládán v případě, kdy věc byla užita ke spáchání trestného činu, nebo ke spáchání trestného činu byla určena, dále byla-li získána trestným činem či jako odměna za něj, jestliže ji pachatel nabyt za věc nebo jinou majetkovou hodnotu získanou trestným činem či odměnou za tento čin.

Trest propadnutí věci může být uložen jako samostatný trest v případě, že jiného trestu k nápravě pachatele není třeba. Většinou je ale ukládán současně s jiným trestem. Vlastníkem propadlé věci se stává stát.

V § 56a trestního zákona je zmíněno propadnutí náhradní hodnoty, ke kterému se přistupuje poté, co pachatel věc nebo jinou majetkovou hodnotu, kterou soud mohl prohlásit za propadlou, před uložením trestu zničí, poškodí, zcizí, učiní neupotřebitelnou nebo zužitkuje. Soud uloží propadnutí náhradní hodnoty až do výše, která odpovídá

hodnotě věci nebo jiné majetkové hodnoty, kterou soud mohl prohlásit za propadlou. V takovém případě hodnotu věci nebo jiné majetkové hodnoty soud stanovuje na základě odborného vyjádření nebo znaleckého posudku.

Výkon trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty a výkon propadnutí náhradní hodnoty jsou procesně upraveny ve znění § 349b trestního řádu.

2.3.3.10 Ztráta čestných titulů a vyznamenání

Trest ztráty čestných titulů a vyznamenání je vymezen v trestním zákoně v § 46 a znamená, že odsouzený ztrácí vyznamenání, čestná uznání, vědecké a umělecké hodnosti a jiné čestné tituly, udělené podle vnitrostátních právních předpisů, jakož i právo nosit cizozemská vyznamenání a užívat cizozemských titulů.

Trest lze uložit pachateli úmyslného trestného činu spáchaného ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky pouze současně s nepodmíněným trestem odnětí svobody nejméně na dvě léta.

2.3.3.11 Ztráta vojenské hodnosti

Ztráta vojenské hodnosti je uvedena v § 47 a § 48 trestního zákona a spočívá ve snížení hodnosti ve vojsku na hodnost vojína.

Soud může uložit trest ztráty vojenské hodnosti pachateli za stejných podmínek jako u trestu ztráty čestných titulů a vyznamenání. Dále pak tento trest může uložit též vedle jiného trestu, jestliže to vzhledem k povaze spáchaného trestného činu vyžaduje kázeň a pořádek v ozbrojených silách.

„Ztráta ve smyslu trestů ztráty čestných titulů a vyznamenání a ztráty vojenské hodnosti je trvalá.“ (Sotolář, 2001, s. 206)

2.3.4 Instituty spojené s výkonem alternativních trestů

Jedná se o takové instituty, jejichž výkon provádí na základě soudního pověření pracovníci specializované sociální služby v trestní justici. V České republice se konkrétně jedná o zaměstnance Probační a mediační služby ČR a jimi mimo jiné prováděné probační činnosti. Tyto činnosti v sobě zahrnují nejenom organizaci a výkon dohledu nad obviněným, obžalovaným a odsouzeným, ale i kontrolu výkonu všech trestů

nespojených s odnětím svobody a opatřování informací o osobě obviněného, obžalovaného nebo odsouzeného a zpracování zpráv o jeho aktuální životní situaci. Probace, jak se jedním slovem dají nazvat všechny výše uvedené činnosti, je odvozena z latinského zkoušet, ověřovat a znamená tedy určitou zkoušku pro pachatele trestné činnosti a ověřování jejího splnění.

2.3.4.1 Probační dohled

Dohled je zakotven v § 26a a § 26b trestního zákona a spočívá v pravidelném osobním kontaktu s úředníkem Probační a mediační služby. Je to spolupráce při vytváření a realizaci probačního programu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo těch, které vyplývají ze zákona.

Náplní a účelem dohledu je sledování a kontrola chování pachatele. Tím je zajištěna ochrana společnosti a snížena možnost opakování trestné činnosti.

Úředník také poskytuje pachateli během výkonu dohledu odborné vedení s cílem napomoci mu, aby vedl řádný život.

Pachatel, jemuž byl uložen dohled, je ze zákona povinen:

- spolupracovat s probačním úředníkem na základě pravidel, která mu stanovuje probační dohled,
- dodržovat lhůty schůzek stanovených probačním úředníkem,
- informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování soudem uložených přiměřených povinností,
- umožnit probačnímu úředníkovi vstup do obydlí, ve kterém pobývá.

Dojde-li k porušení podmínek pachatelem, kterému byl uložen dohled, povinnosti nebo omezení, je probační úředník povinen informovat bez odkladu předsedu senátu soudu, který dohled uložil.

Probační úředník zpracuje nejméně jednou za šest měsíců zprávu, ve které informuje předsedu senátu soudu, který dohled uložil, o průběhu výkonu dohledu nad pachatelem, o plnění omezení, povinností a pachatelových poměrech.

Na závěr probačního dohledu shrne probační úředník veškeré získané informace o pachateli do závěrečné zprávy, v níž rovněž soudu ze svého pohledu navrhne, zda může být rozhodnuto o tom, že se pachatel ve zkušební době osvědčil.

Je třeba také zmínit, kdy je možné probační dohled uložit. Jedná se o následující možnosti:

- k podmíněnému upuštění od potrestání,
- k podmíněnému odsouzení k trestu odnětí svobody,
- dodatečně k podmíněnému odsouzení k trestu odnětí svobody,
- k podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody,
- lze jím též nahradit pobyt obviněného ve vazbě.

2.3.4.2 Omezení a povinnosti

Soud může vedle trestu pachateli uložit přiměřená omezení nebo povinnosti, jak je uvedeno v § 26 trestního zákona. Zpravidla je pachateli uloženo nahradit škodu, kterou trestným činem způsobil, a dále mu uložit omezení a povinnosti jako zejména :

- podrobení se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace,
- podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy,
- podrobit se léčení ze závislosti na návykových látkách (není to ochranná léčba),
- podrobit se vhodným programům psychologického poradenství,
- zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami,
- zdržet se hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek.

Kontrolou je zpravidla pověřen probační úředník i v případě, že soud nerozhodl o uložení dohledu.

V případě pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud využít kromě výše uvedených povinností a omezení ještě výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů.

Dále se na tyto pachatele vztahují některá z výchovných opatření, která upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

Jestliže pachatel vyhověl stanoveným podmínkám, vedl ve zkušební době řádný život, dodržoval omezení a povinnosti, vysloví soud, že se osvědčil a hledí se na něj, jako by nebyl souzen.

2.3.5 Alternativy k potrestání

2.3.5.1 Upuštění od potrestání

Institut upuštění od potrestání je upraven v trestním zákoně v § 24 a § 25. Soud může od potrestání upustit v souladu s § 24 trestního zákona jedná-li se o pachatele, který spáchal trestný čin menší společenské nebezpečnosti, spáchaného činu lituje a projevuje účinnou snahu po nápravě a jestliže samotné projednávání před soudem se jeví jako postačující k jeho nápravě. Na obžalovaného je pohlíženo tak, jako by nebyl souzen.

Dále může soud upustit od potrestání dle § 25 trestního zákona i tehdy, jestliže byl pachatel v době spáchání trestného činu ve stavu zmenšené přičetnosti. Soud má zde za to, že ochranné léčení, které zároveň ukládá, zajistí nápravu pachatele a ochranu společnosti lépe než trest. Předpokladem pro toto řešení je, že si pachatel stav zmenšené přičetnosti nepřivodil, byť i z nedbalosti, vlivem návykové látky.

2.3.5.2 Podmíněné upuštění do potrestání s dohledem

Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem představuje poměrně nový institut (je užíván od r. 1998), který tvoří určitý přechod mezi institutem upuštění od potrestání a podmíněným odsouzením k trestu odnětí svobody. Od upuštění od potrestání se liší tím, že se jedná o mezitímní rozhodnutí, tedy o odklad rozhodnutí o trestu na určitou dobu, maximálně však na jeden rok.

V trestním zákoně je podmíněné upuštění od potrestání s dohledem zakotveno v § 26. Aplikováno může být za stejných podmínek, jako jsou podmínky pro uplatnění institutu upuštění od potrestání. Soud o užití tohoto institutu může rozhodnout, pokud považuje za nutné, aby chování pachatele bylo po určitou dobu pod dohledem. Pachateli je rovněž obvykle uložena soudem povinnost hradit způsobenou škodu podle svých sil, a dále některé z přiměřených omezení či povinností, které mu mají napomoci vést řádný život. Jestliže pachatel nesplnil stanovené podmínky a ve zkušební době nevedl řádný život, soud pokračuje v řízení a uloží mu trest, který doposud uložen nebyl.

2.3.5.3 Zánik trestnosti a trestu

Je to specifický postup, kterému je věnována hlava pátá trestního zákona, tedy od § 65 do § 70. Řadí se sem zánik nebezpečnosti trestného činu pro společnost (např. v důsledku změny sociálně politických poměrů ve společnosti), účinná lítost (pachatel dobrovolně zamezí škodlivému následku trestného činu, nebo jej napraví, či učiní o trestném činu oznámení v době, kdy mohlo být škodlivému následku trestného činu zabráněno), promlčení trestního stíhání (z důvodu uplynutí promlčecí doby), promlčení výkonu trestu a zahlazení odsouzení.

2.3.6 Ochranná opatření

Mezi ochranná opatření řadí trestní zákon v § 71 ochranné léčení, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochrannou výchovu. Ochrannou výchovu však lze uložit pouze mladistvému.

2.3.6.1 Ochranné léčení

Ukládání ochranného léčení je upraveno v § 72 trestního zákona. Soud jej může uložit, jestliže pachatel činu jinak trestného není pro nepřičetnost trestně odpovědný a současně je jeho pobyt na svobodě nebezpečný. Ochranné léčení může být uloženo rovněž za předpokladu, že pachatel čin spáchal ve stavu vyvolaném duševní poruchou a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný, nebo že pachatel zneužívající návykové látky spáchal trestný čin pod jejich vlivem, nebo v souvislosti s jejich zneužíváním.

Ochranné léčení soud ukládá vedle trestu, anebo při upuštění od potrestání. Ochranné léčení se vykonává jak ve věznici po nástupu výkonu trestu odnětí svobody,

tak v léčebných zařízeních, ale i ambulantně za předpokladu, že účel bude splněn. Doba ochranného léčení není zatím ohraničena a trvá, dokud to vyžaduje jeho účel.

2.3.6.2 Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty

Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty je upraveno v § 73 až § 73b trestního zákona a říká, že pokud nebyl soudem uložen trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty podle § 55 trestního zákona, může soud uložit, že se taková věc nebo jiná majetková hodnota zabírá, pokud náleží pachateli, kterého nelze stíhat nebo odsoudit, nebo od jeho potrestání soud upustil, nebo ohrožuje-li bezpečnost lidí nebo majetku, popřípadě společnosti, anebo hrozí nebezpečí, že bude sloužit ke spáchání zvlášť závažných trestných činů, nebo byla-li získána trestným činem nebo jako odměna za něj a nenáleží pachateli.

Soud uloží vždy toto opatření, pokud pachatel nebo jiná osoba drží neoprávněně věc nebo jinou majetkovou hodnotu, ve vztahu k níž je možno uložit zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty.

V § 73a trestního zákona je zmíněno zabrání náhradní hodnoty, ke kterému se přistupuje poté, co pachatel věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která mohla být zabráná, před rozhodnutím o zabrání zničí, poškodí, zcizí, učiní neupotřebitelnou nebo zužitkuje. Soud uloží zabrání náhradní hodnoty až do výše, která odpovídá hodnotě věci nebo jiné majetkové hodnoty, kterou soud mohl zabrat. V takovém případě hodnotu věci nebo jiné majetkové hodnoty soud stanovuje na základě odborného vyjádření nebo znaleckého posudku.

§ 73b trestního zákona říká: „Zabraná věc nebo jiná majetková hodnota a zabraná náhradní hodnota připadá státu.“

2.3.7 Procesně právní alternativy - odklony v trestním řízení

Pod pojmem procesně právní alternativy rozumíme především odklony v trestním řízení (podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, trestní příkaz). Předpokládají zapojení stran (obviněný, poškozený) do řešení trestní věci a nejsou spojeny s uložením trestu. Přestože v těchto případech není uložen trest, jedná se

o specifickou reakci na trestný čin se sankčními prvky. Tyto alternativní postupy je možné kombinovat s ochrannými opatřeními.

2.3.7.1 Podmíněné zastavení trestního stíhání

Jedná se o vůbec první alternativní opatření, které bylo do českého právního řádu zavedeno. Došlo k tomu v roce 1993 zákonem č.292/1993 Sb. a bylo vymezeno § 307 a § 308 trestního řádu. Při uplatnění tohoto institutu dochází k pozastavení trestního stíhání na zkušební dobu v rozmezí od šesti měsíců až do dvou let. Pokud obviněný stanovenou zkušební dobou úspěšně projde a splní i případné uložené přiměřené omezení či povinnosti, celá věc je skončena vydáním rozhodnutí o jeho osvědčení se. V opačném případě je rozhodnuto, že trestní řízení pokračuje obvyklým způsobem.

Tento právní institut výrazně zrychluje a zjednodušuje trestní řízení. Umožňuje řešení dané věci bez vynesení rozsudku. Pokud nastane ideální situace, nemusí se tato věc dostat před soud a o věci může rozhodnout státní zástupce. Není tu společenská stigmatizace obviněného. Poškozený získává možnost rychlé a přímé satisfakce.

Podmíněně zastavit trestní stíhání je možné, jestliže se jedná o trestný čin, u kterého nepřevyšuje trest odnětí svobody pět let, obviněný se k činu doznal a nahradil škodu způsobenou trestným činem nebo o její náhradě uzavřel s poškozeným dohodu, anebo učinil jiná opatření k její náhradě.

Využití tohoto institutu nelze nárokovat, a to ani tehdy, pokud byly splněny všechny zákonné podmínky pro jeho uplatnění. O uplatnění rozhoduje výhradně soud, v přípravném řízení státní zástupce. Tito jsou podle dikce zákona povinni přihlédnout k tomu, zda-li takovéto rozhodnutí lze vzhledem k osobě obviněného a s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a okolnostem případu považovat za dostačující.

2.3.7.2 Narovnání

Narovnání je upraveno v § 309 až § 314 a v § 362 trestního řádu. Tento institut nabyl účinnosti 1. září 1995, kdy vstoupil v platnost zákon č. 152/1995 Sb. Od institutu podmíněného zastavení trestního stíhání se liší především tím, že po jeho schválení soudem nebo státním zástupcem je celá věc skončena a obviněnému již není stanovena

žádná zkušební lhůta, ve které by se musel osvědčit. Jeho uplatnění je navíc vázáno i na souhlas poškozeného.

Narovnání může být schváleno v případě, jestliže se jedná o trestný čin, který zákon trestá odnětím svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let a pokud obviněný prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a nahradí způsobenou škodu. Součástí tohoto institutu je složení určité částky na účet soudu nebo státního zastupitelství, která je využita na obecně prospěšnou činnost. Z této částky je pak nejméně 50% určeno státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti a zbytek je poukázán prospěšné instituci. Tato instituce je vybrána na základě dohody uzavřené mezi obviněným a poškozeným.

2.3.7.3 Trestní příkaz

Trestní příkaz je zakotven v § 314e až § 314g trestního řádu. Trestní příkaz může být vydán pouze samosoudcem a bez projednání věci v hlavním líčení, jestliže je spolehlivě prokázán skutkový stav opatřenými důkazy, a to i ve zjednodušeném řízení konaném po zkráceném přípravném řízení.

Ze znění § 314e trestního řádu vyplývá, že trestním příkazem lze uložit:

- trest odnětí svobody do jednoho roku s podmíněným odkladem jeho výkonu,
- trest obecně prospěšných prací,
- peněžitý trest,
- trest zákazu činnosti do pěti let,
- trest propadnutí věci,
- trest vyhoštění do pěti let,
- zákaz pobytu do pěti let.

Trestní příkaz nelze vydat v případě řízení proti osobě, která je zbavena způsobilosti nebo jejíž způsobilost k právním úkonům je omezena, jestliže je rozhodováno o ochranném opatření a v případě uložení souhrnného trestu a předchozí trest byl uložen rozsudkem. Trestní příkaz má povahu odsuzujícího rozsudku.

2.3.8 Alternativní postupy realizované v systému trestního práva

Touto alternativou se rozumí mediace. Mediace je mimosoudní zprostředkování řešení trestního konfliktu mezi poškozeným a obviněným (pachatelem), za účasti třetí osoby, kterou nazýváme mediátor. Poskytuje oběma stranám možnost vyjádřit své pocity, očekávání a potřeby, které vznikly v souvislosti s trestnou činností. Současně umožňuje domluvit se na rychlém a přijatelném způsobu náhrady škody. Účast na mediaci je pro obě strany dobrovolná a lze ji provádět jen se souhlasem obviněného a poškozeného.

Mediaci v trestních případech provádí dle zákona č. 257/2000 Sb. úředníci Probační a mediační služby, kteří mají vědomosti z oblasti příslušných právních předpisů a profesionální dovednosti z oblasti komunikace a vyjednávání.

Na základě úspěšné mediace může dojít například k odklonu v trestním řízení.

2.4 Alternativy a zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Dne 1. 1. 2004 nabyt účinnosti zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže. Mládeží jdou zde chápány děti mladší patnácti let a mladiství. V zákoně jsou maximálně uplatněny principy restorativní justice, které se promítají do široce pojaté škály uplatňovaných opatření ukládaných podle tohoto zákona mladistvým delikventům a dětem mladším 15 let. Trestný čin spáchaný mladistvým nazýváme proviněním a stupeň jeho nebezpečnosti pro společnost musí být vyšší než malý. U dětí mladších patnácti let hovoříme v takovém případě o činu jinak trestném.

Projednáváním činů, kterých se dopustili děti mladší patnácti let a mladiství, se sleduje, aby se tomu, kdo se takového činu dopustil, uložilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páčání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem, rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem. Řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páčání protiprávních činů.

2.4.1 Mladistvý

Mladistvým se ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb. rozumí ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok věku.

Mladistvým lze ukládat pouze opatření výchovná, ochranná nebo trestní.

2.4.1.1 Výchovná opatření

Výchovná opatření je možné mladistvému uložit s jeho souhlasem již v průběhu řízení ještě před rozhodnutím soudu pro mládež o jeho vině. Mezi výchovná opatření řadíme:

2.4.1.1.1 Dohled probačního úředníka

Dohled probačního úředníka je upraven v § 16 zákona č. 218/2003 Sb. a rozumí se jím sledování a kontrola chování mladistvého, odborné vedení a pomoc mladistvému za účelem vedení řádného života i v budoucnu.

2.4.1.1.2 Probační program

Rozumí se jím zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého. Tímto je směřováno k tomu, aby se mladistvý vyhnul protiprávnímu jednání. Probační program je popsán v § 17 zákona č. 218/2003 Sb.

2.4.1.1.3 Výchovné povinnosti

Výchovnou povinností se dle § 18 zákona č. 218/2003 Sb. stanoví mladistvému, aby bydlel s rodičem nebo jiným dospělým zodpovědným za jeho výchovu, aby zaplatil přiměřenou peněžitou částku na pomoc obětem trestné činnosti, aby vykonal bezplatně ve svém volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu, aby usiloval o vyrovnání s poškozeným, aby podle svých sil nahradil škodu způsobenou proviněním anebo jinak přispěl k odstranění následku provinění, aby se podrobil léčení ze závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením, a aby se ve svém volném čase podrobil vhodnému programu, který ovšem není probačním programem.

2.4.1.1.4 Výchovní omezení

V § 19 zákona č. 218/2003 Sb. jsou vyjmenována jednotlivá výchovná omezení, která mohou být soudem pro mládež uložena. Jedná se zejména o to, aby nenavštěvoval určité akce, zařízení nebo jiné nevhodné prostředí, aby se nestýkal s určitými osobami, aby se nezdržoval na určitém místě, aby nepřechovával předměty, které by mohly sloužit ke spáchání dalšího provinění, aby nezneužíval návykové látky, aby se neúčastnil hazardních her, sázek a her na výherních automatech, a aby neměnil místo pobytu a zaměstnání, aniž by toto předem ohlásil probačnímu úředníkovi.

Výchovná omezení nesmí nijak narušit přípravu mladistvého na jeho budoucí povolání, nebo výkon jeho povolání či zaměstnání.

2.4.1.1.5 Napomenutí s výstrahou

Jde o důrazné vytknutí protiprávnosti činu mladistvého a upozornění na konkrétní důsledky v případě, že bude v budoucnu páchat další trestnou činnost. Toto napomenutí probíhá za přítomnosti zákonného zástupce mladistvého, jak stanoví § 20 zákona č. 218/2003 Sb. Pokud během napomenutí byla mladistvému udělena i výstraha, hledí se na něho, jako by nebyl souzen.

2.4.1.2 Ochranná opatření

Účelem ochranných opatření, která jsou vyjmenována v § 21 zákona č. 218/2003 Sb., je kladné působení na vývoj mladistvého a ochrana společnosti před pácháním provinění mladistvými. Mezi ochranná opatření řadíme:

2.4.1.2.1 Ochranné léčení

Ochranné léčení řadíme do ochranných opatření a jeho ukládání se řídí ustanovením § 72 trestního zákona.

2.4.1.2.2 Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty

Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty je rovněž řazeno do ochranných opatření a jeho ukládání se řídí ustanovením § 73 až § 73b trestního zákona.

2.4.1.2.3 Ochranná výchova

Ukládá se podle zákona č. 218/2003 Sb. a je upravena v § 22 a § 23. Ochranná výchova se ukládá mladistvému za předpokladu, že o jeho výchovu není náležitě postaráno a tento nedostatek nelze odstranit v jeho řádné rodině, nebo že jeho dosavadní výchova byla zanedbávána, anebo prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy a současně nepostačuje uložení výchovných opatření. Ochranná výchova se ukládá na dobu nezbytně nutnou, nejdéle však do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého, vyžaduje-li to zájem mladistvého, tak po prodloužení do dovršení jeho devatenáctého roku.

2.4.1.3 Trestní opatření

Trestní opatření je ukládáno mladistvému za spáchané provinění a musí vzhledem k okolnostem případu a osobě i poměrům mladistvého napomáhat k vytváření vhodných podmínek pro další jeho vývoj. Soud pro mládež může vedle trestních opatření uložit i vhodná výchovná opatření. Mezi trestní opatření řadíme:

2.4.1.3.1 Obecně prospěšné práce

Trestní opatření obecně prospěšných prací je upraveno v § 26 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. Soud pro mládež musí před uložením trestního opatření obecně prospěšných prací zjistit stanovisko mladistvého k možnosti jeho uložení. Výměra trestního opatření obecně prospěšných prací je od 50 do 200 hodin. Další podmínky uložení tohoto trestního opatření se řídí ustanoveními pro dospělé uvedenými ve znění § 45 a § 45a trestního zákona.

2.4.1.3.2 Peněžitě opatření

Peněžitě opatření, jak je uvedeno v § 27 zákona č. 218/2003 Sb., může soud pro mládež uložit mladistvému ve výměře od jednoho tisíce do pěti set tisíc korun českých, a to za podmínek uvedených v ustanovení § 53 a § 54 trestního zákona. U výdělečně činného mladistvého může soud peněžitě opatření stanovit také formou denní sazby s přihlédnutím k výdělku mladistvého, a to ve výši od jednoho sta do jednoho tisíce korun českých na den na dobu od pěti do pěti set dnů. Pro případ, že

mladistvý peněžitý opatření nevykoná ve stanovené lhůtě, soud pro mládež stanoví náhradní trestní opatření odnětí svobody až na jeden rok.

2.4.1.3.3 Peněžitý opatření s podmíněným odkladem výkonu

Soud pro mládež může na základě znění § 28 zákona č. 218/2003 Sb. podmíněně odložit výkon peněžitého opatření za vyjmenovaných podmínek. Takovéto odložení výkonu peněžitého opatření se ale netýká výkonu ostatních trestních opatření uložených mladistvému vedle tohoto opatření.

2.4.1.3.4 Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty

Ukládání trestního opatření propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty se řídí trestním zákonem, konkrétně § 55 až § 56a.

2.4.1.3.5 Zákaz činnosti

Trestnímu opatření zákazu činnosti se věnuje § 26 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb. Soud pro mládež jej může uložit mladistvému, přičemž horní hranice sazby nesmí převyšovat pět let a není-li to na překážku jeho přípravě na jeho povolání.

2.4.1.3.6 Vyhoštění

V § 26 odst. 3 zákona č. 218/2003 Sb. se hovoří o trestním opatření vyhoštění. Soud pro mládež jej může uložit jen za podmínek uvedených v § 57 trestního zákona a to ve výměře od jednoho do pěti let.

2.4.1.3.7 Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení)

Trestní opatření podmíněného odsouzení mladistvého je upraveno v § 33 zákona č. 218/2003 Sb. a řídí se zněním § 58 až § 60 trestního zákona. Zkušební doba se stanoví na jeden rok až tři léta.

2.4.1.3.8 Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem

Trestní opatření podmíněného odsouzení s dohledem mladistvého je upraveno v § 33 zákona č. 218/2003 Sb. a řídí se zněním § 60a a § 60b trestního zákona. Zkušební doba se stanoví na jeden rok až tři léta.

2.4.1.3.9 Odnětí svobody nepodmíněné

U mladistvých se trestní sazby pro odnětí svobody stanovené trestním zákonem snižují na polovinu, přičemž horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok. Dle § 31 zákona č. 218/2003 Sb. ukládá soud pro mládež nepodmíněné odnětí svobody jen tehdy, jestliže s ohledem na okolnosti případu, osobu mladistvého nebo předchozí použitá opatření uložení jiného trestního opatření zjevně nepostačovalo k dosažení účelu zákona.

Jestliže mladistvý spáchal provinění, za které trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu, může mu soud pro mládež uložit trestní opatření odnětí svobody na pět až deset let, pokud by to bylo potřeba k dosažení účelu trestního opatření.

2.4.2 Dítě mladší patnácti let

Dítětem mladším patnácti let se ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb. rozumí ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku.

Dopustí-li se činu jinak trestného dítě mladší patnácti let, učiní se opatření:

- dohled probačního úředníka,
- zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného programu ve středisku výchovné péče,
- ochranná výchova.

2.5 Instituce participující na uložení a výkonu alternativních trestů

Mezi instituce participující na uložení a výkonu alternativních trestů řadíme především orgány činné v trestním řízení, jako je soud, státní zástupce a policejní orgán, dále pak Probační a mediační službu a instituce poskytující součinnost při výkonu některých z alternativních trestů, jako jsou obecní úřady a státní i nestátní neziskové organizace.

2.5.1 Soud

Postavení soudů v systému státních orgánů je vymezeno v hlavě čtvrté Ústavy České republiky, věnované soudní moci. Soudy jsou nezávislé a pouze ony mohou rozhodovat o vině a ukládat tresty, popřípadě jiná opatření, za spáchané trestné činy. Úkoly soudů dále upravuje zákon č. 335/1991 Sb. Soustava soudů u nás je čtyřstupňová, tvoří ji soudy okresní (obvodní), krajské (městské), vrchní a Nejvyšší soud ČR. Soud nese odpovědnost za výsledek trestního procesu.

2.5.2 Státní zástupce

V článku 80 Ústavy České republiky je vymezeno státní zastupitelství jako orgán veřejné žaloby. Postavení a působnost státního zastupitelství stanoví zákon 283/1993 Sb. Roli státních zástupců v trestním řízení blíže vymezuje trestní řád. Soustava státních zastupitelství je rovněž tvořena okresními, krajskými, vrchním a Nejvyšším státním zastupitelstvím.

Státní zástupce je rozhodujícím činitelem přípravného řízení a plně odpovídá za jeho výsledek. V souvislosti s tímto může v potřebném směru ovlivňovat i průběh vyšetřování a účastnit se na úkonech prováděných policejními orgány.

2.5.3 Policejní orgány

Ve smyslu trestního řádu se policejními orgány rozumějí útvary Policie České republiky. Policejní orgány provádějí všechny úkony trestního řízení svěřené do jejich působnosti, přitom jsou vázány pokyny státního zástupce. Hlavním úkolem policejních orgánů v rámci trestního řízení je opatřování důkazů. Úkoly a činnost Policie České republiky je upravena zákonem č. 283/1991 Sb.

2.5.4 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba (PMS) je součástí systému justice. Vznikla schválením zákona č. 257/2000 Sb. a funguje od 1. 1. 2001. Jejím úkolem je vytváření reálných podmínek pro rozvinutí dohledu nad obviněným, obžalovaným a odsouzeným, dále kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených

povinností a omezení a také dohled nad odsouzeným ve zkušební době při podmíněném propuštění z výkonu trestu.

Posláním Probační a mediační služby je přispívat k naplňování trestní spravedlnosti a podílet se prostřednictvím probace a mediace na řešení sporů mezi obviněnými a poškozenými a vyjednáváním usilovat o urovnání konfliktních stavů a obnovení respektu k právním normám v souvislosti s trestním řízením. Probační a mediační služba je tu nejen kvůli pachatelům, ale i pro oběti trestné činnosti.

Cíle Probační a mediační služby jsou integrace pachatele, participace poškozeného a ochrana společnosti. Probační a mediační služba tak usiluje o začlenění obviněného (pachatele) do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Integrací rozumíme proces, který směřuje k obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci. Dále se Probační a mediační služba snaží o zapojení poškozeného do „procesu“ vlastního odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost. Přispívá tak k ochraně společnosti účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření. (Probační a mediační služba ČR, 2006)

V oblasti mediace zprostředkovává úředník alternativní řešení sporu spojeného se stíhanou trestnou činností. Shromažďuje se souhlasem stran důležité informace o povaze a okolnostech sporu v souvislosti s trestnou činností. Pomáhá jim hledat přijatelná řešení dané situace s cílem urovnat jejich vzájemné vztahy s vědomím zájmů a potřeb pachatele, oběti a společnosti. Vytváří tak podmínky a možnosti pro státní zástupce a soudce umožňující účinné a odpovídající rozhodnutí o alternativním postupu či opatření v trestním řízení případně alternativního trestu.

Probace je spojením dvou základních prvků, kterými jsou odklad trestu a princip individuální pomoci a individuálního dozoru. V oblasti probace vytváří Probační a mediační služba podmínky pro uplatnění alternativních trestů. Opatřuje informace o pachateli a oběti významné pro rozhodování soudu a státního zástupce. V průběhu výkonu trestu spojeného s probací kontroluje a současně motivuje pachatele, aby vedl

život v souladu se zákonem a plnil povinnosti soudem uložené a spolupracuje s dalšími organizacemi podílejícími se na výkonu alternativního trestu.

2.5.5 Obce a další instituce participující na výkonu trestu OPP

Podle současné právní úpravy sehrávají klíčovou úlohu při výkonu trestu obecně prospěšných prací obce, státní nebo jiné obecně prospěšné instituce, zabývající se vzděláním, vědou, kulturou, školstvím, ochranou zdraví, požární ochranou, ochranou životního prostředí, podporou a ochranou mládeže, ochranou zvířat, humanitární, sociální, charitativní, náboženskou, tělovýchovnou a sportovní činností. V jejich prospěch totiž mají odsouzení k tomuto trestu provést ve stanoveném rozsahu některý z druhů činností, které výslovně uvádí trestní zákon v § 45 odst. 3. Nejedná se přitom pouze o práce v podstatě nekvalifikované, ale i o činnosti, které vyžadují určitý stupeň odbornosti, či dokonce specifické vyšší vzdělání.

Z výše uvedených důvodů by měly být požadavky obcí a jiných institucí na vykonání trestu obecně prospěšných prací vždy velmi konkrétní, aby o nich mohl soud rozhodnout. Musí obsahovat místo požadovaného výkonu, druh a rozsah práce, možnou dobu jejího provedení, zvláštní podmínky, za nichž lze práce vykonávat, a v návaznosti na to i počet předpokládaných pracovníků, které ji mohou současně vykonávat. Požadavky by měly také zahrnovat určení kvalifikačních předpokladů a další zvláštní podmínky vyžadované pro některé pracovníky apod.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

Cílem praktické části, s ohledem na část teoretickou, bylo vytvořit přehled ukládání jednotlivých trestů v ČR v období let 2001 – 2006. Toto časové rozmezí bylo vybráno jednak z důvodu jeho aktuálnosti a dále pak také proto, že v roce 2001 začala fungovat Probační a mediační služba ČR, která nemalou měrou přispívá k zajištění efektivního dohledu nad výkonem alternativních sankcí.

S činností této organizace jsem měl možnost se osobně seznámit díky odborné praxi, kterou bylo třeba absolvovat v rámci mého současného studia na Technické univerzitě v Liberci. Pro její výkon jsem si zvolil středisko Probační a mediační služby ČR v Liberci, kde jsem měl možnost rozšířit nejen své obzory v možnostech využívání alternativních trestů v našem regionu, ale současně jsem se rovněž seznámil s každodenní činností pracovníků této instituce, kteří hrají v procesu ukládání a výkonu alternativních trestů důležitou roli.

Díky řadě podnětných rozhovorů a diskusí s probačními úředníky byla praktická část dále zaměřena na míru vykonatelnosti trestu obecně prospěšných prací, jakožto nejčastěji ukládaného alternativního trestu s prvky probace.

3.1 Cíl praktické části

Cílem praktické části je ověřit tendence nárůstu či poklesu ukládání alternativních trestů ve vztahu k ukládání trestu odnětí svobody v období let 2001 – 2006 a to z pohledu celorepublikového a také z pohledu Severočeského soudního kraje. V této souvislosti bude dále zhodnocen počet pravomocně odsouzených osob v ČR a v jednotlivých soudních krajích. Dalším cílem praktické části je posouzení efektivnosti ukládání trestu obecně prospěšných prací, a to rovněž ve vztahu k předchozímu vyjádření se obviněného k uložení tohoto trestu z pohledu střediska Probační a mediační služby v Liberci.

3.1.1 Stanovení předpokladů

Při řešení bakalářské práce byly stanoveny tyto základní předpoklady :

- Předpoklad č. 1 : Ukládání alternativních trestů v České republice má v posledních šesti letech vzrůstající tendenci, čímž se snižuje počet uložených krátkodobých trestů odnětí svobody.
- Předpoklad č. 2 : V činnosti Probační a mediační služby ČR zaujímá trest obecně prospěšných prací více než 50% z evidovaných případů.
- Předpoklad č. 3 : V období let 2001 – 2006 je na Liberecku více než 50% úspěšnost výkonu uloženého trestu obecně prospěšných prací.
- Předpoklad č. 4 : V případech, kde byla pracovníky střediska PMS v Liberci v roce 2003 předjednána možnost uložení trestu obecně prospěšných prací, byla 70 - 75% úspěšnost výkonu uloženého trestu.

3.2 Použité metody

Při zpracování praktické části bakalářské práce byla jako metoda sloužící ke zpracování údajů použita analýza statistických dat vedených ve statistických ročenkách kriminality Ministerstva spravedlnosti České republiky, které se týkají ukládání jednotlivých trestů v ČR a v jednotlivých krajích za období od roku 2001 do roku 2006, a dále analýza statistických dat uvedených ve statistikách a ročenkách Probační a mediační služby České republiky za stejné období, které byly použity především ve vztahu k výkonu trestu obecně prospěšných prací.

Další metodou, která byla při zpracování bakalářské práce použita, byla analýza spisové dokumentace vedené střediskem Probační a mediační služby v Liberci se zaměřením na výkon trestu obecně prospěšných prací rovněž v období od roku 2001 do roku 2006.

3.2.1 Vysvětlivky

Odsouzeno osob celkem – počet osob pravomocně odsouzených.

Trest NEPO – nepodmíněný trest odnětí svobody.

Trest PO – trest odnětí svobody, jehož výkon soud podmíněně odložil na zkušební dobu.

Jiný trest – ztráta čestných titulů a vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti, propadnutí majetku, propadnutí věci, vyhoštění, zákaz pobytu.

Nově evidované případy – případy zaevidované Probační a mediační službou v daném roce. Dělí se na přípravné řízení a řízení před soudem a dále vykonávací řízení.

Trest OPP – trest obecně prospěšných prací, v němž je zahrnuto i trestní opatření obecně prospěšných prací.

PMS – Probační a mediační služba České republiky.

Vyřízeno jinak – tresty zrušené, tresty přerušené ze zdravotních důvodů či výkonu trestu odnětí svobody anebo tresty vykonávané déle, než-li umožňuje zákonem stanovená roční lhůta.

ČR – Česká republika.

3.3 Analýza statistických dat a spisové dokumentace

3.3.1 Tresty uložené v ČR v období let 2001 - 2006

Alternativní tresty mají v českém právním řádu své místo již delší dobu, avšak teprve rok 2001 a s ním i počátek fungování Probační a mediační služby ČR umožnil jejich častější využívání. Do tohoto roku totiž veškerou agendu spojenou s výkonem alternativních trestů zajišťovali soudní úředníci, kteří i bez ní byli přehlceni prací. Fakticky se jednalo o pouhou papírovou dokumentaci bez přímé práce s odsouzeným.

Následující tabulka vychází z dat uvedených v ročenkách Ministerstva spravedlnosti ČR zveřejněných volně na jejich internetových stránkách a předkládá přehled absolutních počtů trestů uložených v České republice za období 2001 – 2006.

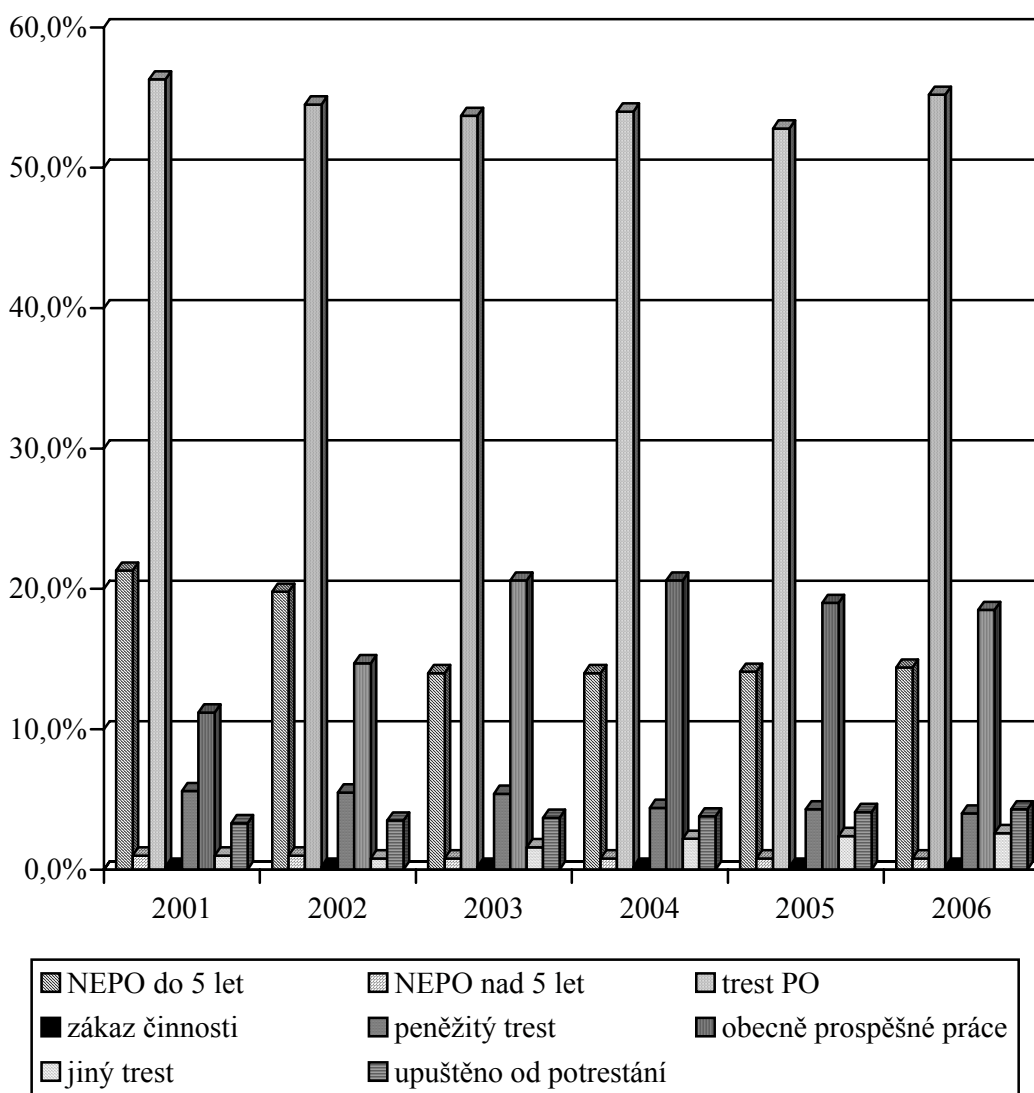
Tabulka č. 1 – Tresty uložené v ČR v období let 2001 - 2006

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Odsouzeno osob celkem	63211	60182	65098	66131	68443	67561
Trest NEPO celkem	14114	12533	9659	9797	10192	10253
do 1 roku	9365	8407	5827	5925	6118	6429
od 1 do 5 let	4129	3563	3291	3298	3516	3264
nad 5 let	620	563	541	574	558	560
Trest PO	35617	32817	34942	35676	36162	37302
Zákaz činnosti	112	94	147	116	126	128
Peněžitý trest	3571	3324	3500	2941	2913	2682
Obecně prospěšné práce	7084	8835	13424	13592	13031	12512
Jiný trest	642	495	1018	1474	1622	1783
Upuštěno od potrestání	2071	2084	2408	2535	2817	2872

Počet pravomocně odsouzených osob v České republice rok od roku stoupá, i když v roce 2002 a 2006 zaznamenáváme mírný pokles v absolutním počtu těchto osob. Stoupající počty odsouzených osob vyplývají zároveň ze stoupajícího počtu spáchaných trestných činů u nás.

Pro lepší názornost byly údaje z Tabulky č. 1 procentuelně převedeny do grafické podoby. Graf č. 1 vykazuje oproti hodnotám obsaženým v Tabulce č. 1 změnu, která spočívá ve sloučení řádku NEPO do 1 roku a řádku NEPO od 1 do 5 let, což dohromady představuje veškeré krátkodobé tresty. Ostatní položky zůstaly ponechány beze změny.

Graf č. 1 - Vývoj ukládání trestů v ČR v období let 2001 - 2006

Nejčastěji užívaným trestem u nás, jak vyplývá z Tabulky č. 1 a Grafu č. 1, je trest odnětí svobody, jehož výkon soud podmíněně odložil na zkušební dobu. V průběhu

sledovaného období se relativní počet osob pravomocně odsouzených k tomuto trestu pohybuje kolem 55% z celkového počtu pravomocně odsouzených osob.

Rovněž nezanedbatelný je počet osob, u kterých bylo upuštěno od potrestání. Ve sledovaném období relativní počet těchto osob plynule stoupá z 3,3% až na 4,3%.

V roce 2003 je znatelný pokles ukládání trestu odnětí svobody nepodmíněně, a to především v délce trvání do pěti let z 20,8% v roce 2002 na 14,8% v roce 2003. Důvodem může být i zahájení aktivní činnosti Probační a mediační služby, která zajišťuje výkon některých alternativních trestů, mezi které patří především trest obecně prospěšných prací. Ten byl v roce 2002 uložen ve 14,7% případů, zatímco v roce 2003 to bylo již 20,6% případů. Následně zaznamenáváme stagnaci hodnot a mírné plynulé snižování relativní četnosti ukládání trestu obecně prospěšných prací, neboť v roce 2004 trest OPP představoval ještě stále 20,6%, v roce 2005 to bylo již 19,0% a v roce 2006 pouhých 18,5%. V souvislosti s tímto trendem však nenarůstá zpět počet uložených trestů odnětí svobody, ale mírný nárůst relativních hodnot zaznamenáváme u „jiných trestů“ a dále v položce upuštěno od potrestání.

Z předložené tabulky dále vyplývá, že trest zákazu činnosti a tresty ztráta čestných titulů a vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti, propadnutí majetku, propadnutí věci, vyhoštění a zákaz pobytu, které jsou obsaženy v položce „jiný trest“ jsou ukládány poměrně zřídka, což je dáno především specifickostí těchto trestů jako takových a dále omezeními v možnostech jejich ukládání.

3.3.2 Odsouzené osoby v ČR v porovnání krajů v období let 2001 – 2006

Tabulka č. 2 vychází z dat uvedených v ročenkách Ministerstva spravedlnosti ČR volně přístupných na jejich internetových stránkách a nabízí přehled celkových absolutních počtů pravomocně odsouzených osob v České republice a jednotlivých soudních krajích za období 2001 – 2006.

Tabulka č. 2 – Odsouzené osoby v ČR v porovnání krajů v období let 2001 – 2006

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	63211	60182	65098	66131	68443	67561
Hlavní město Praha	8828	8329	8563	9170	9028	8987
Středočeský kraj	6172	5850	6061	6269	6025	6033
Jihočeský kraj	3572	3566	3623	4084	4414	4434
Západočeský kraj	5691	5945	6091	6474	6723	6804
Severočeský kraj	10165	9011	10464	10592	10963	10778
Východočeský kraj	6162	6032	6448	6311	6483	6522
Jihomoravský kraj	9425	9125	9313	8825	9551	9764
Severomoravský kraj	13196	12324	14535	14406	15256	14239

Z přehledu v uvedené tabulce je patrné, že soudní kraje jsou stále rozděleny podle starého dělení krajů v České republice, stejně tak je stále dělena i Policie České republiky a státní zastupitelství.

Z předložených dat vyplývá, že nejvíce, co do počtu pravomocně odsouzených osob, je za sledované období zatížen Severomoravský soudní kraj, a to v relativním počtu 21% - 22% z celkového počtu za ČR. Druhým nejzatíženějším krajem v ČR je Severočeský soudní kraj, ve kterém je každoročně ve sledovaném období pravomocně odsouzeno kolem 16% osob. Pouze v roce 2002 předstihl relativní počet pravomocně odsouzených osob v Severočeském soudním kraji kraj Jihomoravský, ale o pouhých 0,2% z celkového počtu v ČR.

Naopak nejmenší relativní počet pravomocně odsouzených osob vykazuje po celé sledované období Jihočeský soudní kraj, a to 5,5% - 6,5% z celkového počtu těchto osob v ČR.

Pro porovnání stojí za zmínku rovněž počty osob pravomocně odsouzených v působnosti hlavního města Prahy. V relativních hodnotách to je zde kolem 13,5% každoročně ve sledovaném období.

Ve shora uvedených údajích počtu pravomocně odsouzených osob, a s tím souvisejícím nápadem trestné činnosti, se bezesporu odráží sociální podmínky v kraji a míra nezaměstnanosti v konkrétní lokalitě.

3.3.3 Tresty uložené v Severočeském soudním kraji v období let 2001 - 2006

Pro srovnání s celorepublikovou statistikou byl zvolen Severočeský soudní kraj. Jak již bylo řečeno výše, je v tomto soudním kraji poměrně vysoká kriminalita, a tedy i zatíženost soudů, která se negativně projevuje i v rychlosti soudních řízení. Dalším důvodem pro volbu této lokality je i místo bydliště autora práce.

Tabulka č. 3 – Tresty uložené v Severočeském soudním kraji v období let 2001 - 2006

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Odsouzeno osob celkem	10165	9011	10464	10592	10963	10778
Trest NEPO celkem	2130	1746	1353	1387	1348	1294
do 1 roku	1397	1142	747	832	791	788
od 1 do 5 let	605	522	522	481	470	440
nad 5 let	128	82	84	74	87	66
Trest PO	6267	5320	6189	6334	6476	6824
Zákaz činnosti	6	7	18	16	4	4
Peněžitý trest	510	398	422	317	381	312
Obecně prospěšné práce	750	1022	1886	1820	1728	1636
Jiný trest	48	40	75	99	85	72
Upuštěno od potrestání	454	478	521	619	710	630

Vývoj počtu pravomocně odsouzených osob v Severočeském soudním kraji v podstatě kopíruje vývoj počtu těchto osob v celé České republice. I zde je znatelná stoupající tendence, až na roky 2002 a 2006, kdy zaznamenáváme mírný pokles v absolutním počtu odsouzených osob.

Nejčastěji užívaným trestem v Severočeském soudním kraji je stejně jako v celé ČR trest odnětí svobody, jehož výkon soud podmíněně odložil na zkušební dobu. V průběhu sledovaného období se relativní počet osob pravomocně odsouzených

k tomuto trestu pohybuje kolem 60% z celkového počtu pravomocně odsouzených osob, v roce 2006 to bylo dokonce 63,3%.

Počet osob, u kterých bylo upuštěno od potrestání v Severočeském soudním kraji, byl v porovnání s relativním počtem osob v ČR vyšší, ale zato se v jednotlivých letech projevuje kolísající tendence relativních počtů, tedy v roce 2001 to bylo 4,5% z celkového počtu osob pravomocně odsouzených, v roce 2002 – 5,3%, 2003 – 5,0%, 2004 – 5,8%, 2005 – 6,5% a v roce 2006 – 5,8%.

V roce 2003 se rovněž jako v celé ČR projevil znatelný pokles ukládání trestu odnětí svobody nepodmíněně, a to především v délce trvání do pěti let, z 18,5% v roce 2002 na 12,1% v roce 2003. Důvodem je i zde zřejmě zahájení činnosti Probační a mediační služby, která v Severočeském soudním kraji otevřela svá střediska jako jedna z prvních.

Ukládání trestu obecně prospěšných prací se vyvíjelo obdobně jako v celé ČR, ale výrazněji. V roce 2001 to bylo ve 4,5% z celkového počtu trestů uložených v Severočeském soudním kraji, v roce 2002 to bylo už 5,3%, v roce 2003 – 18,0%, 2004 – 17,2%, 2005 – 15,8% a v roce 2006 – 15,2%. V souvislosti s mírným poklesem relativního počtu uložených trestů obecně prospěšných prací však ani v Severočeském soudním kraji nenarůstá zpět počet uložených trestů odnětí svobody.

Trest zákazu činnosti a tresty ztráta čestných titulů a vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti, propadnutí majetku, propadnutí věci, vyhoštění a zákaz pobytu, které jsou obsaženy v položce „jiný trest“ jsou v Severočeském soudním kraji ukládány výrazně méně proti průměru ukládání těchto trestů v celé České republice, což je patrné z porovnání Tabulek č. 1 a č. 3.

3.3.4 Případy evidované PMS ČR v období let 2001 - 2005

Tabulka č. 4 vychází z dat uvedených ve statistikách a výročních zprávách Probační a mediační služby ČR zveřejněných volně na jejich internetových stránkách a předkládá přehled celkových absolutních počtů v jednotlivých letech celkově zaevidovaných případů ve srovnání s počtem případů vykonávacího řízení a nejčastěji vykonávaného trestu, tedy trestu obecně prospěšných prací. V tabulce je zohledněno období let 2001 – 2005, neboť dle sdělení pracovníků Probační a mediační služby budou statistiky za rok 2006 ukončeny a zveřejněny až v červnu roku 2007.

Tabulka č. 4 – Případy evidované PMS ČR v období let 2001 - 2005

	2001	2002	2003	2004	2005
Nově evidované případy	19214	29291	28365	28403	26338
Vykonávací řízení	16813	22970	21542	20867	20491
Trest OPP	10180	15368	15439	14418	13803

Mezi nově evidované případy řadíme případy zaevidované Probační a mediační službou v daném roce. Tyto případy se pak dělí na přípravné řízení a řízení před soudem a dále vykonávací řízení, které zahrnuje činnosti s klienty již odsouzenými.

Převážná část pracovního vytížení Probační a mediační služby, co do počtu případů, je věnována vykonávacímu řízení. V době zřízení PMS, tedy v roce 2001, to bylo 67,4% z celkového počtu nových zaevidovaných případů, v následujících letech se relativní počet případů vykonávacího řízení vyhoupl na hodnoty od 73,5% do 78,4%. Nejvyšší hodnota, tedy 78,4%, byla dosažena hned v roce 2002, což souvisí se zvýšeným ukládáním alternativních trestů, jak to dokazují i předcházející tabulky.

Nejvíce případů řazených do vykonávacího řízení zaujímá trest obecně prospěšných prací. Z pohledu relativních hodnot ve vztahu k celkově zaevidovaným případům Probační a mediační službou, tvoří trest obecně prospěšných prací více jak 50% veškerých případů.

3.3.5 Případy PMS v Severočeském soudním kraji v období let 2001 - 2006

Pro srovnání byly opět zvoleny případy zaevidované Probační a mediační službou v Severočeském soudním kraji. Tabulka č. 5 tak vychází z dat uvedených ve statistikách a výročních zprávách Probační a mediační služby ČR volně přístupných na jejích internetových stránkách, a dále z dat získaných od pracovníků Probační a mediační služby střediska Liberec. Tabulka nabízí přehled celkových absolutních počtů nově evidovaných případů v jednotlivých letech ve srovnání s počtem případů vykonávacího řízení a nejvíce vykonávaného trestu, tedy trestu obecně prospěšných prací. V tabulce je již zohledněno celé posuzované období, tedy období let 2001 – 2006, a to především díky čerstvým informacím od pracovníků PMS střediska Liberec.

Tabulka č. 5 - Případy PMS v Severočeském soudním kraji v období let 2001 - 2006

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Nově evidované případy	3443	5106	4284	4212	3957	4026
Vykonávací řízení	2884	3574	3184	3027	2807	2937
Trest OPP	1420	2349	2300	2083	1915	2067

Nově evidované případy Probační a mediační službou v Severočeském soudním kraji zaujímají významnou část z celkově zaevidovaných případů Probační a mediační službou v České republice. Relativní hodnoty počtů nově evidovaných případů se v porovnání s celou ČR pohybují mezi 15% až 18%, jak vyplývá z porovnání Tabulek č. 4 a č. 5. Tato skutečnost souvisí s vysokou mírou kriminality v tomto kraji.

Převážná část pracovního vytížení Probační a mediační služby v Severočeském soudním kraji, co do počtu případů, je rovněž věnována vykonávacímu řízení. V době zřízení PMS, tedy v roce 2001, to bylo 83,8% z celkového počtu nových zaevidovaných případů, v následujících letech relativní počet případů vykonávacího řízení klesl na hodnoty mezi 70,0% až 74,3%. Poměrně vysoká hodnota 83,8% uvedená v roce 2001 pravděpodobně odráží fakt, že v Severočeském soudním kraji byla střediska PMS zřizována mezi prvními a byla jim brzy předána veškerá agenda spojená s alternativními tresty uloženými v předchozích letech.

Trest obecně prospěšných prací v pohledu relativních hodnot ve vztahu k celkově zaevidovaným případům Probační a mediační službou v Severočeském soudním kraji není v jednotlivých letech tak ustálený jako v pohledu relativních hodnot za celou ČR. Tyto hodnoty kolísají, v roce 2001 činily v Severočeském soudním kraji 41,2% z nově evidovaných případů PMS, v roce 2002 to bylo 46,0%, v roce 2003 – 53,7%, v roce 2004 – 49,5%, v roce 2005 – 48,4% a v roce 2006 – 51,3%. Tento trend však nebyl způsoben vyšší mírou ukládání podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s uloženým dohledem či podmíněného propuštění s dohledem, ale větší zatížeností případy přípravného řízení a řízení před soudem.

3.3.6 Výkon trestu OPP při středisku PMS v Liberci

Úkolem Tabulky č. 6 je podat přehled o efektivnosti ukládání trestu obecně prospěšných prací v dané lokalitě. Liberecko bylo zvoleno především proto, že zde mám své pracoviště, a zároveň proto, že jsem v rámci současného studia na Technické univerzitě v Liberci absolvoval odbornou praxi právě ve středisku Probační a mediační služby ČR v Liberci, kde jsem měl možnost nahlížet do spisové dokumentace vedené tímto střediskem. V tabulce je rovněž zohledněno celé posuzované období, tedy období let 2001 – 2006, a to díky aktuálním informacím od pracovníků střediska Probační a mediační služby v Liberci.

Tabulka č. 6 - Výkon trestu OPP při středisku PMS v Liberci

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Nově evidované případy OPP	227	240	236	271	247	265
z toho trest OPP vykonalo	113	90	90	105	55	7
z toho trest OPP přeměněn	75	77	41	52	7	0
z toho nevykonáno ani nepřeměněno	39	73	105	114	185	258

Z uvedené tabulky vyplývá, že z osob zaevidovaných v roce 2001, jimž byl uložen trest obecně prospěšných prací, vykonalo do konce sledovaného období, tedy do 31. 1. 2007, uložený trest 49,8% odsouzených, přeměněn byl 33,0% pachatelů. Zbývajících 17,2% osob ve sledovaném období uložený trest ani nevykonalo, ani jim nebyl přeměněn. V této kolonce jsou dále zahrnuty tresty nenařízené, vykonávané, předané jinému středisku Probační a mediační služby, zrušené jiným trestem nebo ze zdravotních důvodů anebo ukončené úmrtím odsouzeného.

Z případů zaevidovaných v roce 2002 vykonalo trest OPP 37,5% odsouzených a přeměněn byl 32,1% odsouzených. Z klientů přijatých do evidence střediska PMS v Liberci v roce 2003 vykonalo trest OPP 38,1% a přeměněn byl 17,4% odsouzených. Z těch, kteří byli zaevidováni v roce 2004, vykonalo sledovaný trest 38,7%, přeměněn byl v 19,2% případů.

V roce 2005 je již znatelné, že větší část odsouzených (74,9%), je ještě zařazena v kolonce nevykonáno ani nepřeměněno. I přesto má svůj trest vykonáno již 22,3% odsouzených a v 7 případech (2,8%) došlo už k přeměně trestu. K dosavadním výsledkům roku 2006 lze uvést, že do konce sledovaného období (31. 1. 2007) již má 7 odsouzených svůj trest vykonán, což činí 2,6% z celkového počtu uložených trestů obecně prospěšných prací v daném roce. Současné výsledky posledních dvou let nejsou dostatečně vypovídající, neboť řada trestů nebyla zatím ani nařízena, či jsou dosud vykonávány v zákonné lhůtě.

3.3.7 Předjednávání trestu OPP střediskem PMS v Liberci

Následující Tabulky č. 7 – 9 jsou zaměřeny na efektivitu výkonu uloženého trestu obecně prospěšných prací s ohledem na předchozí zjištění stanoviska pachatele k výkonu tohoto trestu, jak je uvedeno v § 45a odst. 2 trestního zákona: „Při ukládání trestu obecně prospěšných prací přihlédne soud ke stanovisku pachatele, k možnosti uložení tohoto trestu a k jeho zdravotní způsobilosti.“ Stanovisko pachatele získává soud za přispění Probační a mediační služby tak, že pověří středisko působící v okrese, v němž má pachatel trvalé místo bydliště, projednáním možnosti uložení trestu obecně prospěšných prací s pachatelem a zároveň zjištěním jeho zdravotní způsobilosti k výkonu tohoto trestu.

Pro názornost byly vybrány případy roku 2003 vedené střediskem Probační a mediační služby v Liberci, neboť se dá říci, že se jedná o v tuto chvíli nejobjektivnější výsledky, se kterými lze pracovat. Jedním z důvodů objektivnosti výsledků roku 2003 je fakt, že středisko poskytovalo své služby již od počátku roku 2001, tudíž s možností ovlivnění ukládání trestu obecně prospěšných prací a jeho výkonem v libereckém okrese mělo již dostatečné zkušenosti. Dalším důvodem je fakt, že počet vykonaných trestů obecně prospěšných prací, které byly zaevidovány střediskem PMS v Liberci v roce 2003, se již zřejmě nijak výrazně nezmění, ačkoliv jak vyplývá z Tabulky č. 6, je do konce sledovaného období (respektive ke dni 31.1.2007) 105 těchto trestů z celkového počtu 236 (tedy 44,5%) neukončeno.

Tabulka č. 7 - Předjednávání trestu OPP střediskem PMS v Liberci za rok 2003

	počet	procent
Celkový počet pověření	129	100,0
Souhlasilo	87	67,4
Nesouhlasilo	1	0,8
Nedostavilo se k projednání	41	31,8

Předně je třeba říci, že počet pověření zadaných soudem středisku Probační a mediační služby v Liberci v roce 2003 ke zjištění stanoviska pachatele k možnosti uložení trestu obecně prospěšných prací byl 129, což činí pouhých 54,7% z celkově

zaevidovaných trestů obecně prospěšných prací střediskem PMS Liberec v daném roce (celkový počet byl 236, jak vyplývá z Tabulky č. 6). Toto číslo ovšem zahrnuje i tresty uložené jinými soudy pachatelům žijícím v libereckém okrese.

Pracovníci Probační a mediační služby v Liberci pozvali na základě pověření jednotlivé pachatele k projednání možnosti uložení trestu obecně prospěšných prací na své středisko. K tomuto jednání se dostavilo 88 osob, což činí 68,2% z celkového počtu pověření. Z těchto osob pouze jeden klient uvedl, že nesouhlasí s uložením projednávaného trestu, neboť by jej nemohl vykonat ze zdravotních důvodů. Ostatní s uložením trestu obecně prospěšných prací souhlasili.

Zbývajících 41 osob se k projednání možnosti uložení trestu obecně prospěšných prací do střediska Probační a mediační služby v Liberci vůbec nedostavilo, ani svou absenci nijak neomluvilo.

Pracovníci střediska následně zaslali zprávu o výsledku jednání zpět soudu.

Tabulka č. 8 zohledňuje pouze klienty, kteří při jednání ve středisku Probační a mediační služby v Liberci vyslovili souhlas s uložením trestu obecně prospěšných prací.

Tabulka č. 8 - Souhlasilo

	počet	procent
Souhlasilo	87	100,0
Vykonalo	43	49,4
Přeměněno	9	10,4
Vyřízeno jinak	35	40,2

Z uvedené tabulky je patrné, že ačkoliv všichni klienti s uložením trestu souhlasili, trest vykonalo pouhých 49,4% z nich. V 9 případech již bylo rozhodnuto o přeměně trestu. Zbývajících 35 případů (tedy 40,2%) tvoří tresty zrušené, tresty přerušené ze zdravotních důvodů či výkonu trestu odnětí svobody anebo tresty vykonávané déle, než-li umožňuje zákonem stanovená roční lhůta.

V Tabulce č. 9 je pak zohledněna skupina pachatelů, která se k projednání možnosti uložení trestu obecně prospěšných prací do střediska Probační a mediační služby v Liberci nedostavila, avšak trest OPP jim byl přesto uložen.

Tabulka č. 9 - Nedostavilo se

	počet	procent
Nedostavilo se	41	100,0
Vykonalo	8	19,5
Přeměněno	6	14,6
Vyřízeno jinak	27	65,9

Ve skupině osob, které se k projednání možnosti uložení trestu obecně prospěšných prací nedostavily, se i přesto našlo 8 jedinců, kteří svůj uložený trest vykonali. Z počtu osob, které se k uvedenému jednání nedostavili, to činí 19,5%. V 6 případech došlo k přeměně trestu. Ve zbývajících 27 případech, což je z počtu osob, které se nedostavily k předjednání, celých 65,9%, se jedná o tresty zrušené, tresty přerušené ze zdravotních důvodů či výkonu trestu odnětí svobody, anebo tresty vykonávané déle, než-li umožňuje zákonem stanovená roční lhůta.

3.3.8 Porovnání úspěšnosti výkonu trestu OPP na Liberecku za rok 2003

Předchozí text přímo vybízí k otázce, zda je projednávání možnosti uložení trestu obecně prospěšných prací opravdovým přínosem a jak vysoká je úspěšnost vykonání trestu obecně prospěšných prací v předjednaných případech v porovnání s ostatními případy, kdy k předjednání nedošlo. Pro srovnání byla opět využita data získaná ze statistické evidence střediska Probační a mediační služby v Liberci. Konkrétně se jedná o případy nově zaevidované v období od 1. 1. 2003 do 31. 12. 2003, přičemž výsledná data jsou aktuální ke dni 31. 1. 2007.

Tabulka č. 10 – Porovnání úspěšnosti výkonu trestu OPP na Liberecku za rok 2003

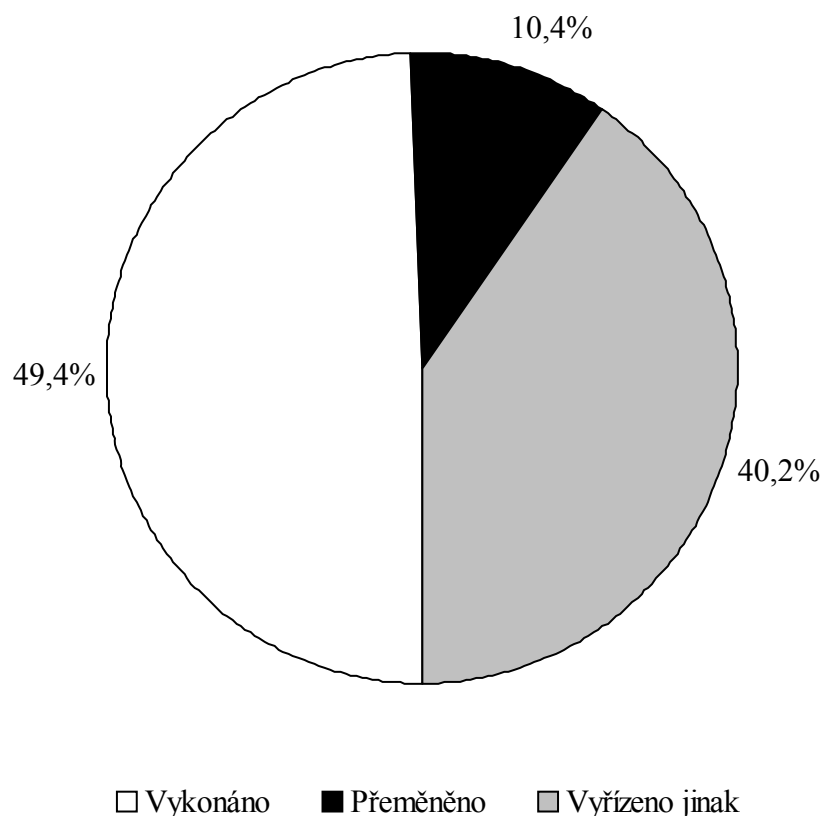
	Předjednané případy	Nepředjednané případy
Počet uložených trestů OPP	87	149
Vykonalo	43	47
Přeměněno	9	32
Vyřízeno jinak	35	70

Tabulka č. 10 vychází z hodnot uvedených v Tabulce č. 6, platných pro sledované období, a z hodnot uvedených v Tabulce č. 8. Sloupec „Nepředjednané případy“ vznikl odečtením hodnot vztahujících se k předjednaným případům od celkových hodnot za sledované období, tedy za období od 1. 1. 2003 do 31. 12. 2003.

Počty uvedené v jednotlivých kolonkách tabulky jsou uvedeny v absolutních hodnotách, což není příliš vypovídající. Proto bylo z důvodu větší přehlednosti a názornosti přistoupeno ke zpracování jednotlivých sloupců Tabulky č. 10 do hodnot relativních, které byly následně převedeny do grafické podoby.

Graf č. 2 znázorňuje závěrečnou bilanci případů, u kterých bylo pracovníky střediska Probační a mediační služby v Liberci zjištěno souhlasné stanovisko pachatele k možnosti uložení trestu obecně prospěšných prací. Graf č. 3 nabízí zhodnocení výkonu uložených trestů obecně prospěšných prací, u nichž nebylo předem zjišťováno stanovisko pachatele k možnosti uložení takového trestu.

Graf č. 2 – Úspěšnost výkonu trestu OPP u předjednaných případů

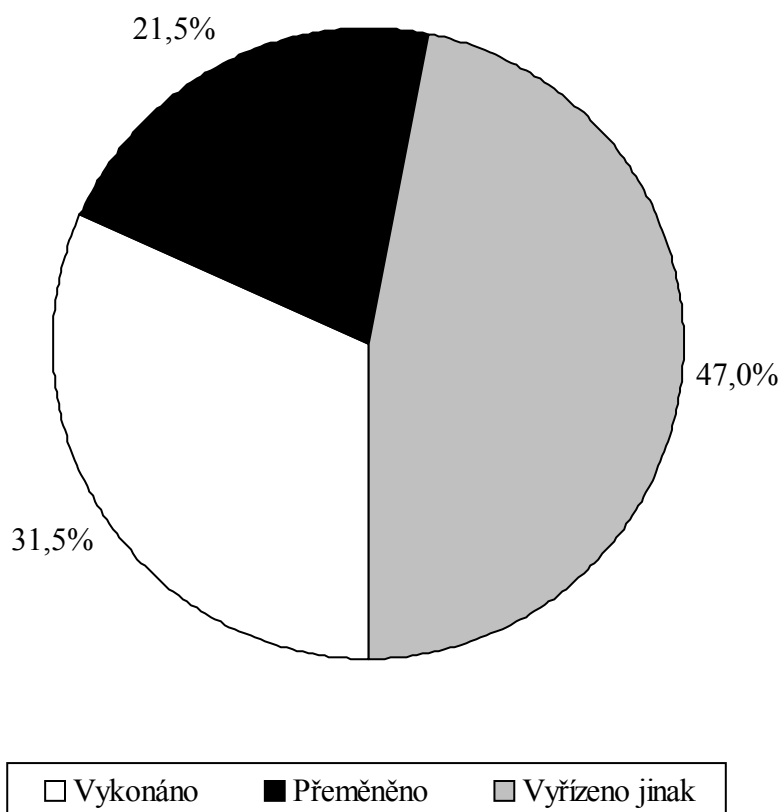
Uvedený graf přehledně znázorňuje výsledky Tabulky č. 8. Je z něho jasné patrné, že téměř polovina osob, které souhlasily s možností uložení trestu obecně prospěšných prací, tento trest následně vykonala.

Znamená to však rovněž, že druhá polovina osob, které s možností uložení trestu obecně prospěšných prací souhlasila, svůj trest nevykonala. Pouze u pětiny z těchto osob (což je 10,4% ze všech osob, které souhlasily s uložením trestu OPP), bylo již rozhodnuto o přeměně trestu. Některým osobám z této skupiny byl trest zrušen uložením jiného trestu.

Důvody pachatelů, kteří při projednání souhlasili s možností uložení trestu obecně prospěšných prací a následně jej nevykonaly, nikdo nezkoumá. Lze se však domnívat, že již na počátku neměli vůbec zájem jej vykonat a svým „na oko“ pozitivním

přístupem k uložení tohoto trestu se pouze snažili získat výhodu v podobě kratšího trestu odnětí svobody, který hrozí přeměnou z trestu obecně prospěšných prací, a zároveň tak oddálit nástup jeho výkonu.

Graf č. 3 – Úspěšnost výkonu trestu OPP u nepředjednaných případů

Z Grafu č. 3, který zahrnuje případy uložených trestů obecně prospěšných prací bez předchozího projednání možnosti jeho uložení s pachatelem, je na první pohled patrné, že v takovýchto případech je trest obecně prospěšných prací vykonán v mnohem menší míře. Konkrétně se jedná o úspěšnost u necelé třetiny (přesněji 31,5%) z těchto osob.

Dalších 21,5% uložených trestů obecně prospěšných prací z této skupiny bylo přeměněno. Zbývající necelou polovinu případů uložených trestů obecně prospěšných prací tvoří tresty zrušené, tresty přerušené ze zdravotních důvodů či výkonu trestu odnětí svobody anebo tresty vykonávané déle, než-li umožňuje zákonem stanovená roční lhůta.

Z předchozích grafů je tedy zřejmý rozdíl v úspěchu vykonatelnosti uloženého trestu obecně prospěšných prací ve prospěch případů, k jejichž možnosti uložení se pachatelé předem vyjádřili po poučení pracovníky střediska Probační a mediační služby v Liberci v roce 2003, oproti případům trestů uložených bez předchozího projednání.

3.4 Shrnutí výsledků praktické části

Na základě analýzy zjištěných dat lze konstatovat, že míra ukládání alternativních trestů v ČR se v období let 2001 – 2003 zvyšovala, přičemž v roce 2003 dosáhla relativní hodnoty 81,5% z celkového počtu odsouzených osob. Právě v roce 2003 byl nárůst ukládání alternativních trestů nejmarkantnější, což lze přičíst počátku aktivního fungování Probační a mediační služby ČR, která se na výkonu těchto trestů významnou měrou podílí. V následujícím období až do roku 2006 se míra ukládání alternativních trestů mírně snižovala řádově o 0,5% ročně. Tuto situaci je možné přičíst určité skepsi řady soudců k efektivnosti a vykonatelnosti alternativních trestů.

Souhrnně ze statistických dat týkajících se míry ukládání alternativních trestů v České republice ve sledovaném období tedy vyplývá, že předpoklad č. 1 nebyl zcela potvrzen, a to pro roky 2003 – 2006. Neznamená to však, že by zpět stejnou měrou narůstaly počty uložených krátkodobých trestů, ale ve větší míře je soudy uplatňováno upuštění od potrestání.

Co se týče ověření předpokladu č. 2, tedy že trest obecně prospěšných prací zaujímá více než 50% evidovaných případů všech středisek Probační a mediační služby ČR, je možné jej považovat za potvrzený, což dokládá Tabulka č. 4.

Úspěšnost výkonu trestu obecně prospěšných prací na Liberecku ani nedosahuje 50%, jak bylo vymezeno v předpokladu č. 3. Tohoto čísla bylo téměř dosaženo (49,8%) pouze v případech zaevidovaných v roce 2001, což je možné přikládat tomu, že je většina těchto případů do konce sledovaného období zcela uzavřena. O případech zaevidovaných v následujících letech 2002 – 2004 lze uvést, že trest OPP vykonalo vždy zhruba 38% pachatelů. Následující roky 2005 a 2006 není možné z hlediska vykonatelnosti trestu OPP dosud hodnotit, neboť řada odsouzených svůj trest dosud vykonává, nebo jim ještě nebyl nařízen.

K potvrzení třetího předpokladu nedošlo rovněž v důsledku toho, jakým způsobem soudci k ukládání trestu obecně prospěšných prací přistupují. V drtivé většině se tak děje tzv. trestním příkazem, a tak je často uložen nevhodným lidem - recidivistům,

bezdomovcům, drogově závislým, lidem, kteří nejsou vůbec zvyklí pracovat a ztratili veškeré pracovní návyky, nebo mají nějaký handicap.

Z výše uvedených důvodů byl proto stanoven předpoklad č. 4, který se ovšem v očekávané výši také nepotvrdil. Je však nutné zkonstatovat, že úspěšnost výkonu trestu OPP v případech, ve kterých byla pracovníky střediska PMS v Liberci v období od 1. 1. 2003 do 31. 12. 2003 projednána možnost uložení takového trestu, byla téměř 50%. V porovnání s vykonatelností trestu OPP u případů dříve nepředjednaných se jedná o zvýšení úspěšnosti výkonu trestu OPP o téměř 20%. Z výsledku analýzy sledovaných případů tedy vyplývá, že předjednávání uložení trestu OPP má pozitivní vliv na jeho vykonatelnost.

4 Závěr

Od druhé poloviny 20. století dochází k explozi kriminality, v první řadě majetkové, která paradoxně postihuje nejvyspělejší společnosti s nejvyšší životní úrovní. Se vzrůstajícím počtem trestných činů a enormním zvýšením počtu krátkodobých trestů odnětí svobody dochází k trvalému přetížení všech článků v systému trestní justice a k přeplněnosti věznic. Stále více se začíná prosazovat názor, že je třeba ve větší míře aplikovat v trestním soudnictví především sankce nespojené s odnětím svobody, neboť převládající využívání trestu odnětí svobody je v mnoha případech neefektivní. Je překonáno diferencujícím přístupem, podle něhož je možné v odůvodněných případech aplikovat jiné, alternativní formy působení na pachatele, jiné způsoby motivace účastníků trestního řízení a ochrany společnosti. Prioritu tak dostává rehabilitace vztahů a hodnot poškozených trestným činem před tzv. odplatou za spáchání trestného činu.

Rovněž v České republice se alternativní tresty a opatření staly neoddělitelnou součástí právního systému. Jejich zavádění do života je ovšem i po jejich právním zakotvení dlouhodobým obtížným procesem nepřinášejícím bezprostředně viditelné a měřitelné výsledky. I z těchto důvodů se stala otázka alternativních trestů námětem mé bakalářské práce.

V teoretické části práce je jednak porovnáno pojetí retributivní a restorativní justice, dále pak je předložen ucelený souhrn uplatňovaných alternativních trestů a opatření v České republice, jež jsou součástí našeho trestního práva. Své místo zde má i představení jednotlivých institucí, které se podílejí na uplatnění alternativních trestů a opatření v praxi. Praktická část byla koncipována s cílem přinést odpověď na otázku, v jaké míře jsou alternativní tresty v ČR ukládány a jaká je jejich efektivita. Blíže byl představen trest obecně prospěšných prací, jakožto nejvýznamnější alternativní trest s dopadem na komunitu.

I přes řadu kladů je trest obecně prospěšných prací vnímán často jako nefunkční alternativa, a to hlavně ze strany odborníků v této oblasti. Nefunkčnost tohoto trestu by měla být odstraněna poměrně výraznou legislativní změnou, která by měla být zařazena do rekodifikace trestního zákona i změn v trestním řádu. Došlo by tak například

ke zjednodušení v rozhodování soudů o místě výkonu trestu obecně prospěšných prací a také ke stanovení povinnosti soudů vyžadovat zprávy od Probační a mediační služby v případech, kdy bude chtít soud trest obecně prospěšných prací uložit trestním příkazem, tedy bez toho, aby byl pachatel soudnímu projednání přítomen.

Domnívám se také, že trestním zákonem nastavená horní hranice pro možnost uložení trestu obecně prospěšných prací, tedy trestu odnětí svobody nepřevyšujícího pět let, by se měla snížit na tři roky. Za těchto podmínek bych se rovněž přikláněl ke snížení horní hranice výměry trestu obecně prospěšných prací ze současných 400 hodin na 250 hodin, jak je tomu ve většině evropských zemích, kde je tento trest již dlouhá léta úspěšně aplikován. Ona viditelnost konce trestu by jistě zvýšila samotnou motivaci pachatele méně závažného trestného činu k vykonání trestu a dosažení odměny v té formě, kdy je na něj pohlíženo, jako by nebyl odsouzen. Současně bych se přikláněl k tomu, aby přeměna nevykonaného trestu OPP neprobíhala tak jako dosud (každé i jen započaté dvě hodiny nevykonaného trestu se přemění na jeden den odnětí svobody), ale tak, že za každou nevykonanou hodinu trestu obecně prospěšných prací by následovaly dva dny odnětí svobody. Tvrdší postih za nevykonaný alternativní trest by jistě také přispěl k jeho vyšší vykonatelnosti. Tímto způsobem by se určitě snížila také časová i finanční náročnost přeměňování nevykonaných alternativních trestů, a to jak pro soudce, tak i pro probační pracovníky, neboť by se alespoň z části zamezilo spekulativním souhlasům s uložením trestu OPP, které jsou mnohdy dávány z vypočítavosti. Pro pachatele, potažmo recidivistu, je v současné době lepší přijmout trest OPP, nevykonat ho a nechat si jej přeměnit, čímž se oddálí nástup do výkonu trestu odnětí svobody, a ještě ke všemu je doba trestu přeměněného výrazně kratší než by byla doba přímo uloženého trestu odnětí svobody.

Mám-li celkově zhodnotit přínos bakalářské práce, pak mohu uvést, že cíl, který byl v jejím úvodu stanoven, tedy přinést přehled jednotlivých alternativ uplatňovaných v českém právním systému a doplnit jej analýzou statistickým dat vztahujících se k dané problematice, se podařilo splnit, a to jak v části teoretické, tak i v části praktické.

5 Seznam použitých zdrojů

1. ČERNÍKOVÁ, V., MAKARIUSOVÁ, V. *Úvod do penologie*. 1. vyd. Praha: Sociálně – právní institut, 1997. 148 s. ISBN 80-7251-104-1.
2. ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. 150 s. ISBN 80-7251-104-1.
3. DOUBRAVOVÁ, D. a kol. *Příručka pro probaci a mediaci*. 1. vyd. Praha: SPJ, 2001. ISBN 80-902998-0-6.
4. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.
5. MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 309 s. ISBN 80-7178-473-7.
6. Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Ročenky MSp* [online]. Aktualizováno 2007 [cit. 30. března 2007]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>
7. OSMANČÍK, O. a kol. *K problematice alternativních trestů a opatření*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996. 151 s. ISBN 80-86008-26-6.
8. Probační a mediační služba České republiky. [online]. Aktualizováno 2006 [cit. 10. března 2007]. Dostupné z: www.pmscr.cz
9. Probační a mediační služba České republiky. *Poslání a cíle Probační a mediační služby České republiky* [online]. Aktualizováno 2006 [cit. 10. března 2007]. Dostupné z: http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=21

10. Probační a mediační služba České republiky. *Statistiky* [online]. Aktualizováno 2006 [cit. 30. března 2007]. Dostupné z: http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=38
11. PŘESLIČKOVÁ, H., GAJDOŠ, R., KRUTINA, M. *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice*. 1. vyd. Praha: Český helsinský výbor, 2003. 72 s. ISBN 80-86436-14-4.
12. ROZUM, J. a kol. *Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativy*. 1. vyd. Praha: IKSP, 2005. 199 s. ISBN 80-7338-042-0.
13. SOTOLÁŘ, A. a kol. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. 1. vyd. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti ČR, 2001. 608 s.
14. SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2000. 468 s. ISBN 80-7179-350-7.
15. ŠAŠTINSKÁ, M. *Obecně prospěšné práce, jejich výkon a význam v českém trestním právu* [online]. Publikováno 12.1.2004 [cit. 20. ledna 2007]. Dostupné z: <http://trestnipravo.juristic.cz/489620/clanek/trest3>
16. TOMANCOVÁ, J. a kol. *Právní nauka pro školu a praxi*. 6.vyd. Praha: Eurolex, 2004. s.447. ISBN 80-86432-78-5.
17. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. 444 s. ISBN 80-7178-496-6.
18. VOŇKOVÁ, J., CHALUPOVÁ, J. *Sociální práce s pachateli*. 1. vyd. Praha: Leges, 1992. 126 s. ISBN 80-85638-01-0.
19. Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v platném znění.
20. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, v platném znění.
21. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v platném znění.

22. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění.
23. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění.
24. Zákon č.257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, v platném znění.
25. Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, v platném znění.
26. Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, v platném znění.
27. Zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, v platném znění.